”Tro på en bättre värld

Slutrapport till Sida

för perioden 2017-2021

Svenska missionsrådet

Svenska missionsrådet

SMR:s slutrapport för perioden 2017-2021

Innehåll

1. Interna förändringsprocesser 1
   Förändringsprocesser på SMR 1
   Styrning och kontroll, riskhantering och antikorruption 2
2. SMR:s operativa verksamhet 3
   Långsiktigt utvecklingssamarbete 3
   Religion och utveckling 7
   Religions- och övertygelsefrihet 8
   Lärdomar & anpassningar 9
3. SMR:s vidareförmedling CSO-anslaget 11
   Analys och redovisning av resultat 2017–2021 11
   Resultatsammanställning: SMR:s analys och lärdomar 13
   Tematisk resultatsammanställning 2017–2021 26
   Samlad bedömning av hållbarheten av verksamhetens resultat 36
   Samlad bedömning av verksamhetens effektivitet 37
4. Uppföljning av identifierade dialogmål 40
   ADRA Sveriges engagemang i Sidas resultatlabb 47
5. Budgetmässiga avvikelser och slutrapporterade insatser 2017–2021 48
   Budgetmässiga avvikelser för SMR:s operativa verksamhet 48
   Budgetmässiga avvikelser inom vidareförmedlingen 49

Svenska missionsrådet

Förteckning över bilagor

Bilaga 1a: Förteckning över policyer och styrdokument som antagits under perioden samt nya policyer 2021

Bilaga 1b: Utvecklingssyn och förändringsteori antagen 2021-09-23

Bilaga 1c: Guidelines for dedicated funding for environment and climate interventions 2022-2026

Bilaga 1d: Kompetensstrategin antagen 2021-05-04

Bilaga 2: Lista över utvärderingar, finansierade av CSO-anslaget under perioden.

Bilaga 3: SMR:s mötesplatser 2017–2021

Bilaga 4: Resultatbilaga 2017–2021

Bilaga 5: SMR:s svar på Sidas bilaga 4 för 2021

Bilaga 6: SMR:s uppföljning av riskhanteringen 2017–2021

Bilaga 7: Extern utvärdering av SMR:s arbete med kapacitetsutveckling

Bilaga 8: Insatser inkluderade i jämställdhetsstudien av SMR:s utvecklingsinsatser

Bilaga 9: Pågående insatser 2021

Bilaga 10: Slutrapporterade insatser 2021

Bilaga 11: Försenade slutrapporter 2021, inklusive förklaring till försening

Bilaga 12: SMR:s årsberättelse 2021, inklusive årsredovisning

Bilaga 13: Finansiell rapport 2021

Bilaga 14: Revisionsrapport 2021

Bilaga 15: SMR:s management response på revisionsrapporten för 2021

1. Interna förändringsprocesser

Svenska missionsrådets (SMR) slutrapport för 2017–2021 inleds med en beskrivning av viktiga interna förändringsprocesser under perioden. Där ingår övergripande förändringar av SMR:s arbete med styrning och kontroll, riskhantering och antikorruption.

Förändringsprocesser på SMR

Vi har nu genomfört samtliga fem år inom ramen för SMR:s strategiska verksamhetsinriktning för perioden 2017–2021. Förutom avtalet med Sida CIVSAM har SMR under perioden haft avtal med Sida för humanitärt arbete; information och kommunikation i Sverige; samt för praktikantverksamhet (undantaget år 2018).

SMR:s kansli har periodvis haft hög arbetsbelastning under programperioden. Det har till exempel berott på utmaningar inom SMR:s humanitära anslag; hantering av ett stort antal avvikelseärenden; ökade bidrag från Sida, bland annat för vidareförmedling till PMU; samt personalförändringar på strategiskt viktiga poster. Vi har till exempel tillsatt ny generalsekreterare, ekonomichef, samordnare för utvecklingsanslaget, samordnare för det humanitära anslaget, samordnare för informations- och kommunikationsanslaget samt controller för anslagen. Cheferna för kansliets tre enheter har varit desamma under perioden, vilket gett stabilitet i verksamheten. Trots att Sida CIVSAM:s flexibla stöd hjälpt oss att kunnat anpassa verksamheten för att nå våra mål, kan vi också konstatera att personalresurserna varit knappa för att utföra vårt breda uppdrag.

Under 2021 lät vi genomföra en genomlysning av kansliets arbete, med fokus på vidareförmedlingen av bidrag. Rekommendationerna från genomlysningen ledde fram till en organisationsförändring som trädde i kraft i mars 2022. De som arbetar med vidareförmedlingen av våra olika anslag samlas nu i enheten för Vidareförmedling – tidigare var handläggare, controller och rådgivare fördelade på tre olika enheter. Syftet med omorganisationen är att främja samarbete och hållbarhet i genomförandet av vår strategi för åren 2022–2026. Efter genomlysningen har vi även initierat en flerårig satsning på intern styrning och kontroll samt förenklat vår verksamhetsplanering. Vi undersöker också vägar för att anpassa vårt stöd till medlemsorganisationerna, i högre grad baserat på deras kapacitet och behov.

I bilaga 1a finns en förteckning över de policyer som antagits av SMR:s styrelse under perioden samt ett urval av viktiga styrdokument/system som tagits fram eller uppdaterats under perioden. De styrdokument som är framtagna under 2021 återfinns också i bilaga 1b-d. Övriga dokument kan delas på begäran.

Under 2017 avslutades ett arbete kring SMR:s identitet och namn. Styrelsen beslutade att SMR:s formella namn fortsatt ska vara Svenska missionsrådet, men att den engelska förkortningen SMC ska användas i större utsträckning i vår

internationella kommunikation. Under 2017 lanserade vi en ny webb, samt ett webbaserat ”Lärcenter”, med tips och verktyg för medlemmar som vill stärka utvecklingssamarbetet tematiskt eller metodmässigt.

SMR har under perioden haft ett större genomslag i media jämfört med tidigare, en följd av SMR:s mer profilerade roll inom påverkansområdet. SMR har också deltagit aktivt i nätverk som Kunskapsforum för religion och utveckling samt CONCORD Sverige inom områden som biståndspolitikens ramar och finansiering samt Agenda 2030 och demokratiskt utrymme (civic space). Genom ett nordiskt samarbete har vi även breddat vår finansiering (norska UD och brittiska DFID) vilket bidragit till att stärka och utveckla vårt arbete med religions- och övertygelsefrihet.

Under 2019 slutförde SMR en självanalys enligt Core Humanitarian Standard (CHS). Vi har sedan dess arbetat aktivt med att förbättra och utveckla SMR utifrån de områden som då identifierades. Under våren 2022 genomför vi en ny självanalys för att följa upp arbetet, och identifiera nya åtgärdspunkter. Vi har under perioden även samarbetat med Trygghetsrådet (TRS) som gjorde en kartläggning av kansliet 2019. Kartläggningen är ett stöd i frågor som relaterar till kompetensförsörjning och hur vi skapar en hållbar organisation.

SMR har idag 30 medlemsorganisationer. Följande fem organisationer har lämnat nätverket sedan 2017:

2017: Food for the Hungry Sweden – upphörde med sin verksamhet i Sverige.
2019: International Aid Services (IAS) – togs formellt över av SMR:s medlemsorganisation Läkarmissionen.
2020: OM Sverige – bedömde inte längre att medlemskap i SMR var relevant för dem.
2020: Sveriges Ekumeniska kvinnoråd – brist på resurser.
2021: Dövas Afrikamission – brist på resurser.

SMR har vidareförmedlat Sida-medel till 20 medlemsorganisationer under perioden 2017–2021. Vi har under 2020 även vidareförmedlat medel från CSO-anslaget till Sveriges kristna råd, som inte är en medlemsorganisation. Vilka organisationer som får medel har varierat under perioden. En stor förändring är att vi sedan 2018 förmedlar bidrag till PMU inom våra samtliga anslagsområden.

Styrning och kontroll, riskhantering och antikorruption

SMR har fortsatt att arbeta för att stärka intern styrning och kontroll. De senaste åren har vi bland annat tagit fram ett nytt organisationsbedömningssystem, uppdaterade rutinhandböcker för handläggare och controllers samt en ny gransknings- och bedömningsmall för utvecklingsinsatser.

Vi har även antagit en ny riskhanteringspolicy (2017) och nya riktlinjer för riskhantering (2019). Policyn bygger på tidigare system för riskhantering (som följde COSO-modellen) men har även sin grund i standarden Riskhantering – Principer och riktlinjer ISO 31000. SMR:s mål är att riskhantering etableras som

arbetssätt och ingår i organisationskulturen, så att vi når goda resultat och kan hantera oväntade förändringar. Se mer kring SMR:s riskhantering i bilaga 6.

Under perioden har vi sett över våra rutiner för säkerhet vid resor och tillsammans med en referensgrupp med flera av våra medlemsorganisationer tagit fram en online-kurs på temat. Vi anordnar årligen en mötesplats med fokus på reseförsäkring och utlandsanställda. 2017–2019 var temat säkerhet och vi bjöd in talare från bland annat MSB samt Kris- och traumacenter. 2019–2020 genomförde kansliet ett projekt för digital säkerhet vid tjänsteresor med fokus på kommunikation och elektronisk utrustning, där vi även fick gott stöd genom utbildning på Sida Partnership Forum.

I övrigt har SMR implementerat den antikorruptionspolicy och handlingsplan för antikorruptionsarbete som antogs 2016, samt sjösatt ett nytt klagomålshanteringssystem med visselblåsarfunktion. Vi har sett ett ökat antal avvikelseärenden under perioden. Vi bedömer att det beror på en ökad medvetenheten om korruptionsrisker både på kansliet och bland våra medlemsorganisationer.

2. SMR:s operativa verksamhet

SMR:s operativa arbete under perioden har utgått från den övergripande strategiska inriktningen för 2017–2021 och de verksamhetsområden och strategiska arbetssätt som beskrivs där. I detta kapitel rapporterar vi mot de övergripande mål och aktiviteter som vi fått Sida-finansiering för via CSO-anslaget. Det handlar framför allt om verksamhetsområdena *Långsiktigt utvecklingssamarbete*; *Religion och utveckling*; samt delar av verksamhetsområdena *Religions- och övertygelsefrihet* och *Vår organisation*. Det som mer specifikt gäller kvalitetssäkring, resultatuppföljning och lärande inom ramen för insatshanteringen rapporteras i kapitel 3.

Långsiktigt utvecklingssamarbete

Övergripande mål för utvecklingssamarbetet (och tillhörande verksamhetsområde) för 2017–2021 har varit att *bidra till utvecklingen av ett hållbart, rättvist, fredligt, jämställt och demokratiskt samhälle i samarbetsländerna, där de mänskliga rättigheterna respekteras, skyddas och uppfylls, genom stöd och kapacitetsutveckling till förändringsaktörer med legitimitet och förmåga att arbeta rättighetsbaserat för att utkräva ansvar av skyldighetsbärare och att stärka rättighetsinnehavares organisering, egenmakt och förutsättningar att själva förändra sina livsvillkor*.

Aktörsmål för SMR:s operativa verksamhet inom det här verksamhetsområdet:

SMR:s medlemmar och deras samarbetsorganisationer som har eller söker Sida-medel är starka förändringsaktörer med hög kvalitet i sitt utvecklingssamarbete. Medlemsorganisationerna genomför relevanta och effektiva utvecklingsinsatser i samarbete med en mångfald av aktörer i en bredd av samarbetsländer. Fler medlemsorganisationer ansöker om Sida-bidrag från SMR.

För att stärka medlemsorganisationerna och deras samarbetspartner som förändringsaktörer har vi arbetat med kapacitetsutveckling inom både organisatoriska och tematiska områden. Här följer analys och resultat från perioden 2017–2021.

Organisatorisk kapacitetsutveckling, lärande och utvärdering

Målet för SMR:s kapacitetsutveckling har varit att förändra förmågan och beteendet hos de aktörer som identifierats i vår verksamhetsplanering. Vi vill stärka och utveckla deras effektivitet, relevans, kompetens och hållbarhet. Arbetet har vägletts av vår strategi för kapacitetsutveckling (2018).

Den huvudsakliga målgruppen har varit SMR:s medlemsorganisationer och deras samarbetspartner, eftersom de bidrar till förändring för rättighetsinnehavare i samarbetsländerna. Som nätverk har SMR särskild möjlighet att främja erfarenhetsutbyte och stötta andra aktörer i civilsamhället, både i Sverige och internationellt.

Under 2020–2021 genomfördes fyra externa utvärderingar av SMR:s arbete med:

- Kapacitetsutveckling (inklusive en utvärdering av SMR:s strategi för kapacitetsutveckling) (se bilaga 7)
- Resilienssatsning
- Kapacitetsutveckling inom religions- och övertygelsefrihet
- Kapacitetsutveckling inom det humanitära anslaget

Dessutom gjordes utvärderingar av Praktikantanslaget och Informations- och kommunikationsanslaget, samt ett jämställdhetsstickprov på uppdrag av Sida CIVSAM. Utvärderingarna visade att SMR:s arbete (genom de samarbetspartner som finns i nätverket) överlag gav goda resultat för målgrupperna samt att SMR har ändamålsenliga system och metoder. Lärdomar har integrerats i SMR:s nya femårsstrategi och i de anslagsansökningar som lämnats in till Sida inför 2022 (se mer under ”Lärdomar och anpassningar”).

Utvärderingarna bekräftar att ett av våra viktigaste redskap är det system för organisationsbedömnings som används sedan 2019. Det hjälper oss att initiera processer för kapacitetsutveckling med medlemsorganisationerna och deras samarbetspartner. Tillsammans med regelbundna organisationsdialoger och systemrevisioner har organisationsbedömningarna hjälpt oss och medlemsorganisationerna att identifiera utvecklingsområden. Det har varit särskilt värdefullt inom området finansiell kapacitet där medlemsorganisationernas och samarbetspartnernas behov fått ligga till grund för SMR:s *Good Stewardship Initiative* som från och med 2022 kommer att stärka intern styrning och kontroll genom hela vidareförmedlingskedjan.

Exempel på resultat inom organisatorisk kapacitetsutveckling, lärande och utvärdering under perioden:

- SMR:s reviderade policy för lärande och utvärdering, tillhörande resursmaterial, samt utbildning, medföljning och rådgivning från SMR. Detta har motiverat flera av våra medlemsorganisationer och samarbetspartner att se över sina system för planering, uppföljning och lärande. Ett tiotal har börjat jobba med Outcome Mapping/Outcome Harvesting-inspirerade metoder.
- 2020 höll SMR en kurs i Outcome Mapping/Outcome Harvesting som idag lever vidare i en så kallad Community of Practice (CoP). Den har cirka 30 aktiva medlemmar som träffats fem gånger under 2021. Minst fyra av våra medlemsorganisationer (PMU, ADRA Sverige, Frälsningsarmén och Kristna Fredsrörelsen) har nu utarbetat resultatramverk som utgår från metoderna.
- SMR har gjort systemgranskningar av medlemsorganisationer under perioden. I många fall har det hjälpt dem att stärka sitt arbete och strategiskt utveckla verksamheten. Det kan till exempel handla om förändrade organisationsstrukturer, nya eller uppdaterade styrdokument och utökade personalresurser. Både organisationsbedömningarna och systemgranskningarna har i flera fall gett medlemsorganisationer en bättre förståelse för hur de i sin tur kan granska sina samarbetspartners kapacitet att efterleva avtal.

Coronapandemin har påverkat organisationerna i SMR-nätverket på olika sätt. Under våren 2020 valde SMR att påskynda den digitala omställningen för hela nätverket genom att:

- ställa om planerade utbildningar och mötesplatser till digitalt genomförande.
- utarbeta riktlinjer och metodstöd för digital projektuppföljning (som använts både inom utvecklingsanslaget och det humanitära anslaget).
- ansluta till den digitala utbildningsplattformen FABO för att kunna dela läranderesurser med andra. SMR har tagit fram kurser inom resiliens, religion och utveckling samt religions- och övertygelsefrihet. FABO fungerar även som samlingssida för digitala utbildningar och webbinarier.

Utifrån vårt uppdrag att skapa mötesplatser för strategiska frågor bjöd vi in ledare inom våra medlemsorganisationer till en uppskattad serie samtalstillfällen för att lära av varandras utmaningar kopplade till pandemin. Två organisationskonsulter från nätverket *Space for grace* utbildade generalsekreterare och programansvariga i aktuella ledarskapsfrågor och förändringsledning vid fem digitala tillfällen under december 2020 - juni 2021.

Eftersom i stort sett alla våra mötesplatser under 2020–2021 var digitala, kunde vi inkludera fler internationella deltagare, inklusive samarbetspartner.

Vid SMR:s handläggardagar 2020 kunde för första gången representanter från medlemsorganisationers regionkontor i Afrika, Asien och Östeuropa delta eftersom det var digitalt. Det passade särskilt bra, då temat var bistånds- och utvecklingseffektivitet. Totalt deltog mer än 50 personer från 20 medlemsorganisationer och SMR:s kansli. Året därpå testade vi att genomföra

handläggardagarna som hybrid med två digitala dagar och en fysisk. Temat var Partnerskap för utveckling (SDG 17). Genom att ha två digitala dagar möjliggjordes deltagande för fler från medlemsorganisationernas regionkontor, likt handläggardagarna 2021. Att få mötas fysiskt sista dagen uppskattades av många och gav bra tillfälle till fördjupade samtal.

Vid våra Medlemsdagar 2021 passade vi på att bjuda in ett stort antal samarbetspartner till digitala samtal om trosbaserade aktörers bidrag till Agenda 2030. Med Sida Partnership Forum hade vi också en uppskattad digital workshop om ”kapacitetsutveckling som ger resultat”. 48 av de 120 deltagarna kom från samarbetspartner vilket gav värdefulla perspektiv från olika nationella kontexter.

SMR har även haft utbildningar på områden som Core Humanitarian Standards och Sexual Exploitation and Abuse (genom det humanitära anslaget), samt valutakursfrågor (inom SMR:s controllernätverk).

Agenda 2030 och tematisk kapacitetsutveckling

All tematisk kapacitetsutveckling inom SMR:s fyra anslag syftar till att bidra till uppfyllandet av de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Agendans delmål och indikatorer används på olika sätt som stöd och utgångspunkt i de tematiska initiativen.

Alla SMR:s mötesplatser under perioden har haft en uttalad koppling till Agenda 2030. Tillsammans med medlemsorganisationer och samarbetspartner har vi arbetat för att stärka vårt bidrag till att uppfylla de globala hållbarhetsmålen. Inom kommunikationsanslaget gjorde vi en kartläggning som hjälpt oss att se utvecklingen av vårt nätverks kunskap och engagemang för Agenda 2030 och de globala målen. Den senaste uppföljningen (2021) visar att både kunskap, intresse och engagemang har ökat sedan 2018. Medlemsorganisationer utan Sida-medel har närmat sig eller kommit i kapp de som har Sida-medel. Medlemsorganisationer med medel från informations- och kommunikationsanslaget ligger fortfarande högre än övriga. Fler medlemsorganisationer svarar nu att de ser resultat i form av ökad kunskap och ökat engagemang, både i den egna organisationen och hos målgrupper.

SMR:s målsättning för perioden 2017–2021 har varit att ha en mycket god kapacitet i form av kunskap, analysförmåga, metoder och strategier inom följande tematiska områden: rättighetsbaserat arbete, jämställdhet, religion, religionsfrihet, religiös läskunnighet samt organisationsutveckling; vidare god kapacitet inom: antikorruption, fred och konflikt, miljö och klimat (inklusive katastrofriskreducering och resiliens), demokrati och civilsamhälle samt alkohol.

Sammantaget bedömer SMR att vi har lyckats väl inom områdena organisationsutveckling, religion och utveckling, samt religions- och övertygelsefrihet. Vi har också fortsatt stark kapacitet inom jämställdhet och rättighetsbaserat arbete. När det gäller jämställdhet var Sidas Jämställdhetsstickprov 2021 ett bra sätt för SMR att ta nästa steg för att arbeta

mer metodiskt och transformativt i insatserna (se kapitel 3). I vår läranderapport för 2017–2019 finns utförliga resultat för rättighetsperspektivet, till exempel stärkta system för transparens och ansvarsutkrävande, utvecklat metodstöd samt dialog kring HBTQ+ med medlemmarna.

Under perioden har det blivit ännu tydligare att vi måste fortsätta att jobba långsiktigt och strategiskt med ansvarsutkrävande på olika nivåer. Lärstudien om påverkan på samhällsnivå visade på hög relevans och goda resultat, men också svårigheten att fånga in dessa resultat i den vanliga rapporteringen. Vi har rustat oss för kommande period med ett nytt system för resultatrapportering och nytt insats- och CRM-system. När det gäller ansvarsutkrävande ser vi positivt på att flera medlemsorganisationer och samarbetspartner har deltagit i viktiga forum som Almedalen, Stockholm Civil Society Days och MR-dagarna för debatt och samtal om svensk utvecklingspolitik och internationellt utvecklingssamarbete. Flera av medlemsorganisationerna deltar också i europeiska och internationella nätverk. Ett exempel är High-level Political Forum i New York, som är FN:s viktigaste uppföljningsmekanism för Agenda 2030, där bland annat Life & Peace Institute deltog.

Under hela femårsperioden har vi jobbat strategiskt med en satsning på resiliens genom växelvis uppmuntran från kansliet och efterfrågan inom nätverket. Allt fler ser behoven av att kunna arbeta i gränslandet mellan utveckling och humanitärt arbete, samt att säkerställa att det utvecklingssamarbete som vi stödjer har kraft att stå emot katastrofer och kriser (se kapitel 4).

Religion och utveckling

Övergripande mål för verksamhetsområdet Religion och utveckling för perioden:

Beslutsfattare, tjänstemän och biståndsaktörer använder sig av en fördjupad kunskap och förståelse för hur religion påverkar samhällsutvecklingen i ett globalt perspektiv. Detta leder till ett mer relevant och effektivt utvecklingssamarbete. SMR som ledande aktör inom området religion och utveckling sprider kunskap och motiverar till att frågorna tillämpas och praktiseras i analys och genomförande. Frågorna om religion och utveckling är en väl integrerad del av SMR:s egen verksamhet och framtagna analysverktyg används i handläggningsarbetet. Fokus för arbetet ligger i Sverige bland svenska aktörer, men SMR deltar också aktivt i arbetet med religion och utveckling på en nordisk, europeisk och global nivå.

SMR är en resursorganisation för religion och utveckling. I första hand för våra medlemsorganisationer och deras samarbetspartner, men också för myndigheter, tjänstemän och andra biståndsaktörer. Målet har varit att bidra till ökad kunskap och analys kring religionens roll för utveckling och till att konkreta analysverktyg och metoder utvecklas och används i utvecklingssamarbetet.

Några viktiga resultat och lärdomar:

- En ny policy har tagits fram för religiös läskunnighet. Religiös läskunnighet är den grundläggande förmågan att förstå hur religion och livsåskådning påverkar ett samhälle och dess utveckling. En särskild aspekt är det vi

benämner tvåspråkighet, det vill säga förmågan att kunna tala både ett rättighetsbaserat språk och ett religiöst/teologiskt språk. Religiös läskunnighet och tvåspråkighet är viktiga för kontext- och aktörsanalys liksom programplanering, och finns nu bättre integrerat i ansökningsmallar. Utifrån medlemsorganisationernas egen identitet och värdegrund, för SMR samtal om hur religiös läskunnighet kan förbättra deras insatser tillsammans med samarbetspartner.

- Vi har utvecklat ett analysverktyg kring religion och religiösa aktörer, med teoretiska koncept och praktiska övningar. Det har testats under fem lärveckor[1]. Vi har även genomfört utbildningar för medlemsorganisationer i Sverige. Verktyget blir nu en digital utbildning på FABO, och därmed mer tillgängligt.
- På internationell nivå har SMR blivit medlemmar i PaRD (International Partnership for Religion and Sustainable Development). Vi är aktiva i arbetsgruppen om klimat, miljö och vatten (WECARE) tillsammans med SIWI och Act Svenska kyrkan.
- Vi har bidragit till att utveckla en digital kurs genom ACT:s CoP för religion och utveckling.
- SMR har enskilt och tillsammans med medlemmarna i *Kunskapsforum för religion och utveckling* haft flera olika dialogmöten, seminarier, och rundabordssamtal. En del av vår måluppfyllnad är de tillfällen vi genomfört tillsammans med Sida och UD, såsom utbildningsdagar för Diplomatprogrammet, arrangemang på MR-dagarna och Stockholm Civil Society Days samt utbildning på Sida Partnership Forum. Inom ramen för *Kunskapsforum* har vi också tagit fram en policy-brief för att öka medvetenheten om hur utlandsmyndigheter och andra aktörer kan öka sin religiösa läskunnighet i tematiska och regionala strategiprocesser.

Religions- och övertygelsefrihet

Övergripande mål för verksamhetsområdet Religions- och övertygelsefrihet för perioden 2017–2021:

Religions- och övertygelsefrihet respekteras, skyddas och främjas som en rättighet för alla, oavsett tro, övertygelse eller identitet. Svenska beslutsfattare och tjänstemän prioriterar religions- och övertygelsefrihet inom utrikespolitiken och utvecklingssamarbetet. Medlemsorganisationer och deras samarbetsorganisationer har genom SMR:s kapacitetsutvecklingsarbete under perioden stärkt kapaciteten att arbeta med religions- och övertygelsefrihet i sina respektive sammanhang.

SMR:s kapacitetsutvecklingsarbete för religions- och övertygelsefrihet (FoRB av engelskans Freedom of Religion or Belief) har byggt vidare på lärdomarna från perioden 2013–2016 och ökat vårt strategiska samarbete med medlemsorganisationer och deras samarbetspartner. Vi har också utvecklat det

[1] Lärveckorna har genomförts i Ukraina/Belarus 2017 (KFUM Sverige); Malawi 2019 (Frälsningsarmén och ADRA Sverige); Indien 2019 (Equmeniakyrkan och Erikshjälpen); Bangladesh 2019 (Evangeliska Frikyrkan) och Myanmar 2019 (Act Svenska kyrkan)

internationella samarbetet med det nordiska nätverket NORFORB, som står bakom FORB Learning Platform. En extern utvärdering av kapacitetsutvecklingen för FoRB genomfördes 2020. Några viktiga resultat och lärdomar:

- Genom regionala och nationella utbildningar har deltagarna (medlemsorganisationer och samarbetspartner) fått kunskap om hur FORB är en integrerad del av MR-ramverket och hur individer och grupper kan använda sig av lokala och nationella rättssystem för att få tillgång till sina rättigheter. Deltagarna har nu förmåga att analysera sin kontext, och verktyg att arbeta med FoRB i sina lokala sammanhang.
- Vi har sett tydliga synergier mellan det CIVSAM-finansierade arbetet och det projekt som vi driver inom NORFORB. Filmerna vi tog fram med CIVSAM-medel 2013–2016 har utgjort grunden för FORB Learning Platform som fortsätter att utveckla utbildningsresurser för civilsamhället i ODA-länder. Filmerna har översatts till ett 15-tal språk och fått stor spridning både på gräsrotsnivå och högsta diplomatiska nivå. Vi har även utbildat flera hundra utbildare från 35 länder. Många av dessa tillhör SMR-nätverket.
- Vi vet att resurserna på FORB Learning Platform används i länder som Kina, där civilsamhällets utrymme hotas.
- Deltagarna i de genomförda utbildningarna har en ökad förståelse för kvinnors rätt till religions- och övertygelsefrihet men också en ökad förståelse för att FoRB är en frihet för alla, inte bara den egna religiösa gruppen.
- SMR:s insatser har väckt ett engagemang som lokala partner jobbar vidare med på egen hand. Redan 2013 samarbetade vi med EFK:s partner SAT-7 i MENA-regionen. Idag har de med hjälp av SMR:s resurser integrerat FoRB som strategisk prioritet i sitt arbete med mediaproduktion. Vi ser även lovande initiativ efter våra utbildningar i Bangladesh, Egypten och Mali.
- Efter utbildningen i Mali 2018 startade PROCMURA (Program for Christian-Muslim Relations in Africa) ett panafrikanskt projekt med interreligiösa fredsutbildningar. Det stöds nu av danska missionsrådet CKU och DANIDA.
- En bra strategi under perioden har varit att integrera FoRB med tematiska områden som jämställdhet, rättighetsperspektivet och konfliktkänslighet. Trots militärkuppen i Myanmar 2020 kunde Act Svenska Kyrkans partner Myanmar Institute of Theology (MIT) slutföra en manual för att arbeta med FoRB som en del av sitt konflikthanterings- och fredsbyggande arbete.

Lärdomar & anpassningar

Vi har nu beskrivit resultat, lärdomar och anpassningar som gjorts under 2017–2021 inom SMR:s operativa arbete med kapacitetsutveckling av organisationer och inom de tematiska områdena. De har verifierats genom ett antal externa utvärderingar och bidragit till SMR:s strategi för 2022–2026. Vi vill särskilt uppmärksamma:

- Olika anslag från Sida och andra finansiärer stärker och skapar synergier i SMR:s verksamhet. Ett exempel är hur vårt fokus på resiliens tydliggjort förhållningssätt och metoder för arbete i nexus mellan utvecklingssamarbete och humanitärt arbete. Ett annat exempel som vi nämnt ovan är samarbetet med NORFORB och finansiering från norska UD.
- Långsiktig kapacitetsutveckling som genomförs i samarbete mellan SMR:s kansli, medlemsorganisation och samarbetspartner ger mer effekt än punktinsatser. Det är viktigt att förankra med samarbetspartnern för att skapa legitimitet och hållbarhet.
- Tematisk integrering ger mervärde. Vi har tidigare beskrivit positiva effekter när FoRB och religiös läskunnighet integreras med andra tematiska områden i våra utbildningar, såsom konfliktkänslighet och/eller jämställdhet. En annan sorts integrering är den tvåspråkighet som vi ser som en nyckel i arbetet med trosbaserade samarbetspartner och i kontexter där religion är en viktig faktor för samhällslivet.
- SMR behöver stärka finansiell kapacitet hos samarbetspartner och medlemsorganisationer. 2022 inleds en särskild satsning på intern styrning och kontroll. SMR:s styrelse har beviljat kansliet ökade resurser för att utbilda och stötta nätverket att arbeta med antikorruption, avvikelsehantering och förebyggande åtgärder.
- Våra nya metoder för kapacitetsutveckling och insatsuppföljning ger goda resultat. Communities of practice som nätverksmetod har utvecklats både i samarbetsländer (Kenya4Resilience) och digitalt (Outcome Mapping/Outcome Harvesting). Under 2022 förbättrar vi integrationen mellan våra digitala resurser genom att utveckla en ny webb med ingångar till FABO, Lime (insats- och CRM-system) och FORB Learning Platform.

3. SMR:s vidareförmedling CSO-anslaget

Detta kapitel handlar om hur vidareförmedlingen bidragit till SMR:s programmål. Vi beskriver hur vi jobbar med resultat och vilka resultat som uppnåtts 2017–2021. Vi redogör för viktiga lärdomar och vilka förändringar de lett till. Vi bedömer även verksamhetens hållbarhet och effektivitet.

Analys och redovisning av resultat 2017–2021

SMR har under avtalsperioden använt ett sammanhållet program för bidragsförmedlingen inom anslaget. Resultatmodellen bygger på de tre programmål och nio delmål som beskrivits i SMR:s ansökan till Sida CIVSAM för 2017–2021. Programmålen är formulerade utifrån SMR:s förändringsteori. Den rör förändring på tre nivåer: samhälle, organisation och individ. Målen beskriver den utveckling som vi vill bidra till, men ger även medlemsorganisationer och samarbetspartner möjlighet att själva utforma insatser och förväntade resultat utifrån egna strategier och prioriteringar.

Rättighetsperspektivet är grundbulten i allt arbete som finansieras genom SMR. SMR:s system för ansökan, bedömning, genomförande och rapportering följer upp på icke-diskriminering, deltagande, ansvarsutkrävande och ansvarstagande liksom transparens. SMR uppmuntrar kontinuerligt medlemsorganisationer och samarbetspartner att stärka sitt rättighetsperspektiv men nivån på kraven utgår från organisationernas kapacitet och ställer inte exakt samma krav på alla vad gäller tillämpning.

Fattigdomsperspektivet genomsyrar alla insatser som fått bidrag under perioden. Insatserna utgår från utsatta människors situation, behov, förutsättningar och prioriteringar. Grundorsakerna till fattigdom är fler än brist på pengar eller materiella resurser. Därför jobbar SMR utifrån ett multidimensionellt fattigdomsperspektiv och ser gärna insatser som har ett bredare fokus på flera rättighetsfrågor eller som stärker rättighetsinnehavares möjlighet till ansvarsutkrävande och deltagande i ett mer demokratiskt samhälle.

Bedömning av rapporter

Vid nya ansökningar bedömer SMR insatsens relevans utifrån programmålen. Varje förväntat resultat i insatsen kopplas i SMR:s insatshanteringssystem till ett eller flera av SMR:s delmål. När slutrapporten för insatsen kommer in, skrivs de uppnådda resultaten in i insatshanteringssystemet och bedöms av en handläggare som säkerställer att resultaten kan verifieras. Handläggaren dokumenterar även oförutsedda resultat samt lärdomar kring vad som lett till ett gott eller svagt resultat.

Underlag för analys

SMR:s resultatmodell bygger på information från de insatser som slutrapporterats under perioden 2017–2021. Vissa insatser påbörjades alltså

innan 2017. Insatser som påbörjats efter 2017 men inte slutrapporterats innan 2021 är dock inte med i analysen.

Analysen omfattar 125 slutrapporter, implementerade av 20 medlemsorganisationer. Cirka en femtedel är insatser i programform (om man inte räknar med värdehöjande insatser). För bättre biståndseffektivitet och lokalt ägarskap jobbar SMR aktivt för att öka andelen program både i ledet SMR-medlemsorganisation och i ledet medlemsorganisation-samarbetspartner.

Följande medlemsorganisationer har under perioden haft programavtal med SMR: ADRA Sverige, Equmeniakyrkan, Erikshjälpen, Evangeliska Frikyrkan, Folk & Språk, KFUM Sverige, Kristna Fredsrörelsen, Life & Peace Institute, Läkarmissionen, PMU och Skandinaviska Barnmissionen. Inom dessa program ges stöd till samarbetspartner i såväl program- som projektform. Under slutet av perioden initierades även några kärnstöd till samarbetspartner. SMR vill stötta medlemsorganisationer som kan hantera större programavtal med tydliga riktlinjer, mallar och avtal i kommande period.

Metod och upplägg för resultatredovisning och analys

Resultatanalysen består av flera delar, för att ge en så heltäckande bild av uppnådda resultat som möjligt, samt för att underlätta analysen i förhållande till SMR:s delmål. För att underlätta jämförelse med tidigare resultat följer resultatanalysen samma metod och upplägg som SMR:s läranderapport 2017–2019.

Först ger vi en bild av insatsernas relevans i förhållande till SMR:s programmål och delmål. Här beskriver vi hur stor andel av insatserna som kopplar till respektive programmål och delmål, samt var tyngdpunkten i resultaten återfinns. Vi visar även på insatsernas geografiska spridning och tematiska inriktning, liksom konkreta exempel på uppnådda resultat. Sedan kompletterar vi analysen med resultat kopplade till intressanta tematiska tvärperspektiv.

Genomgående försöker vi tydliggöra några av de viktigaste lärdomarna SMR har dragit utifrån analysen av uppnådda resultat under perioden. Det kan handla om metoder eller andra faktorer som bidragit till goda resultat och hållbar förändring, men också om faktorer som påverkat resultatuppfyllnaden i negativ riktning.

Det är viktigt att notera att SMR:s bidrag till insatser varierar, från insatser med en budget på 60 000 SEK, till stora globala program med en budget på flera miljoner kronor per år. Resultatmodellen för programperioden ger ingen möjlighet till viktning utifrån storleken på insatsen.

Resultatsammanställning: SMR:s analys och lärdomar

Programmål 1 – Samhälle

Ett hållbart, rättvist, fredligt, jämställt och demokratiskt samhälle där de mänskliga rättigheterna respekteras, skyddas och uppfylls.

Programmålet bestod av tre delmål:

1.1 Påverkan på lagar och andra politiska beslut samt myndigheters implementering av dessa
1.2 Förändrade attityder och beteenden i samhället
1.3 *Ökad tillit och interaktion mellan olika samhällsgrupper*

Av 125 slutrapporterade insatser har 65 rapporterat resultat i relation till programmål 1. Det utgör ca 50 procent av insatserna. Fyra var resiliensinsatser och bara en var en värdehöjande insats. Dessa 65 insatser implementerades av 18 olika medlemsorganisationer och deras samarbetspartner. I resultatrapporten för 2017–2019 såg vi en fördubbling av antalet resultat under programmål 1 jämfört med perioden 2013–2015. Vi kan alltså konstatera att vårt nätverks relevans för målet fortsätter att öka 2017–2021.

41 av de 65 insatser som haft insatsspecifika mål i relation till programmål 1 har nått resultat i nivå med eller över förväntan på samtliga insatsmål inom programmål 1. Fem insatser har nått resultat i nivå med eller över förväntan på vissa av de specifika insatsmålen. 19 insatser har inte nått förväntade resultat eller har inga rapporterade resultat. 63 procent av insatserna bedöms därmed uppvisa en hög grad av måluppfyllelse (resultat i nivå med, eller över förväntan). Flest resultat rapporteras på delmål 1:1 och 1:2. Ett fåtal resultat har rapporterats på delmål 1:3, dock fler än i läranderapporten för 2017–2019.

Fem insatser är större globala program och sex insatser är program på regional nivå. Ungefär hälften av insatserna har implementerats i afrikanska länder, medan drygt en fjärdedel har implementerats i Asien. Enstaka insatser har implementerats i Latinamerika, Mellanöstern eller Europa. Flera av insatserna är fortsättningsfaser, och perioden 2017–2021 omfattar i flera fall två faser, exempelvis Lepramissionens arbete i Nigeria (15:030 och 18:004) och Operation Mercys arbete i Iran (15:014 och 18:016).

Merparten av insatserna verkar inom sektorerna demokratiskt deltagande och det civila samhället, liksom mänskliga rättigheter. Som komplement jobbar flera insatser med landsbygdsutveckling och utbildning på olika sätt. Målgrupperna i delmål 1:1 är ofta skyldighetsbärare såsom föräldrar, lokala myndighetspersoner, utbildningstjänstemän och beslutsfattare, men även hälsoministerium, utbildningsministerium, nationella beslutsfattare, regeringstjänstemän och regeringar. För de övriga två delmålen handlar målgrupperna både om skyldighetsbärare och rättighetsinnehavare som kvinnor, barn, unga, människor med funktionsnedsättningar samt olika grupper som spargrupper eller lokala utvecklingsgrupper.

Exempel på uppnådda resultat (se även bilaga 4):

Delprogrammål 1.1 – påverkan på lagar och andra politiska beslut samt myndigheters implementering av dessa

- KFUM:s globala program Youth Justice genomfördes tillsammans med YMCA Madagaskar, YMCA Senegal, YMCA Sydafrika, YMCA Togo och Africa Alliance of YMCAs. Påverkansarbete och dialog med skyldighetsbärare har lett till bättre villkor för ungdomar som ställs inför rätta, misstänkta för brott, och för de som döms till brott. I Togo har tiden som ungdomarna tillbringar i häktet innan rättegång minskat från sex till tre månader. Den fysiska och psykiska hälsan för ungdomar i fängelse har förbättrats genom tillgång till grundläggande hälsoundersökningar. (KFUM 15:013)
- I norra Pakistan har regionala myndigheter utvecklat och distribuerat skolböcker på fyra språk som inte tidigare använts i undervisningen (khowar, hindko, saraiki och pashto). 5,5 miljoner elever i statliga skolor har nåtts. PMU och deras samarbetspartner har bidragit genom att utbilda läromedelsutvecklare på provinsens utbildningsdepartement. De har även engagerat sig i lokalt påverkansarbete (mediakampanjer, spridandet av forskning) för att lyfta vikten av modersmålsbaserad undervisning. (PMU 18:100)
- Läranderapporten 2017–2019 visade hur Lepramissionens insats i Nigeria (15:030 och 14:009) har ändrat myndigheternas attityder till leprasjukdom och funktionsnedsättning. I fortsättningsfasen rapporteras att ytterligare delstater följer efter för att inkludera människor med funktionsnedsättning i samhället. Flera delstater har antagit UNCRPD (UN Convention of the Rights of People with Disabilities) och den federala regeringen har skrivit under en lag som förbjuder diskriminering mot personer med funktionsnedsättningar. (Lepramissionen 18:004)
- Inom Erikshjälpens globala program finns ett samarbete mellan Chab Dai Coalition, Evangelical Fellowship of Cambodia och KREDIT. De har tillsammans lyckats påverka ministeriet för utbildning, ungdom och idrott att införa en årlig strategisk plan för utbildningen i landet samt en policy för skydd av barn i skolan. (Erikshjälpen 16:102)

Delprogrammål 1.2 – Förändrade attityder och beteenden i samhället

- Läranderapporten 2017–2019 visade att religionsdialog varit ett viktigt redskap för att bygga fred och motverka konflikter i Pakistan (14:002). Under fortsättningsfasen har fredskommittéer bildats som rapporteras ha kunnat lösa 40 procent av de sociala och religiösa konflikter som uppkommit i deras område. Genom kommittéernas ingripande och konflikttransformerande arbetssätt har hatretorik i området minskat. Förändrade attityder och beteenden har verifierats både inom målgruppen och på samhällsnivå, bland exempelvis religiösa ledare, advokater, lärare, ungdomsledare och journalister. (Equmeniakyrkan 17:009)

- I Tadzjikistan har familjer med barn som lever med funktionsnedsättning fått utbildning om barnens rättigheter. Föräldrar är nu mindre rädda för att integrera barnen i samhället. Statsanställda har också utbildats och visar ökad kunskap och förståelse för hur de kan arbeta med dessa barn. Relationer mellan familjer och statligt anställda som socialarbetare, lärare och sjuksköterskor har förbättrats. (Operation Mercy 18:017)

Delprogrammål 1.3 – Ökad tillit och interaktion mellan olika samhällsgrupper

- ”Sustained Dialogue” är en metod som Life & Peace Institute (LPI) stöttat i Etiopien, Sudan och Kenya i drygt tio år. LPI har lyckats stärka relationerna mellan studenter av olika etnisk och religiös bakgrund, i syfte att bygga ett mer fredligt samhälle. I Sudan har konflikter förebyggts genom att organisera studentföreningarna utifrån andra gemensamma nämnare än etnicitet. Målgruppernas ökade förståelse för orsaker till konflikt har även lett till bättre analyser och praxis vid skiljedomar gällande landkonflikter. (LPI 16:021, 16:022 och 16:023)
- I norra Thailand jobbar Equmeniakyrkans samarbetspartner i området för att öka samarbete och förtroende mellan målgruppen och skyldighetsbärare. Bönder i sex byar har fått tillstånd från myndigheterna att lagligt bruka sin mark. Konflikterna mellan byarna och myndigheterna har minskat och förtroendet har ökat. Den yngre generationen är involverad i att ta fram markanvändningskartor och dokument för registrering. Dessa används för att säkerställa att jordbrukare får ekonomiskt stöd från regeringen för att utveckla vattenförsörjningssystem. Genom det ökade förtroendet kan ungdomar i byarna förhandla med lokala myndigheter och skapa överenskommelser om skötsel av åkermark. Kvinnor har börjat få och ta ledarroller i de lokala byutvecklingskommittéerna. (Equmeniakyrkan 17:009)

Analys av resultat på samhällsnivå

SMR bedömer att vi, tillsammans med vårt nätverk av medlemsorganisationer och samarbetspartner, på ett tillfredsställande sätt har bidragit till att uppnå programmålet, samt att vi har haft en god resultatuppfyllelse i relation till programmål 1. Vi kan konstatera att en högre andel av insatserna har bidragit till programmålet jämfört med andelen i läranderapporten för 2017–2019. Det är en positiv utveckling i linje med SMR:s målsättning. Den största procentuella ökningen ser vi på delprogrammål 1:3 om ökad tillit mellan samhällsgrupper, där andelen insatser som rapporterar resultat på delprogrammålet har ökat från fem till sjutton procent. Att resultaten fortfarande är relativt få bedöms bero på tolkningen av begreppet tillit i relation till insatsmålen. Flera resultat inom delmål 1:2 och 2:3 har också bidragit till ökad tillit mellan samhällsgrupper. Mot bakgrund av den ökad polariseringen i världen väcker detta hopp. Det är dock fortfarande en relativt stor andel insatser som inte rapporterar resultat i relation till programmål 1, vilket vi behöver fortsätta arbeta med.

Det finns flera anledningar till att vi ser en fortsatt positiv utveckling av uppnådda resultat i relation till programmålet. Dels vår nya ansökningsmall som på ett tydligare sätt fokuserar det rättighetsbaserade arbetssättet. Dels ett ökat fokus på systematiskt påverkansarbete i dialog och uppföljning med medlemsorganisationer och samarbetspartner under uppföljningsresor, insatsbedömning och andra möten.

Samtidigt finns många utmaningar som påverkar våra förutsättningar att nå såväl programmål som specifika insatsmål i enskilda insatser. Till exempel coronapandemin med både kort- och långsiktiga effekter; miljö- och klimatkrisen inklusive hotet mot biologisk mångfald; samt det krympande demokratiska utrymmet som på många håll i världen försämrar civilsamhällets möjlighet att verka.

Resultaten är generellt sett flest på lokal nivå även om vi börjar kunna se fler resultat på nationell nivå. SMR fortsätter att uppmuntra medlemsorganisationer och samarbetspartner att jobba på en högre nivå och att utveckla påverkansstrategier utifrån sitt mervärde, sin roll och sin kompetens. Resultatrapporteringen visar tydligt att insatser som prioriterar nätverkande har störst påverkan på samhällsnivån.

Lärdomar gällande resultat på samhällsnivå

Sida och SMR har under perioden 2017–2021 haft som ett dialogmål att: *SMR:s påverkan på individ- och bynivå har vidareutvecklats på ett sådant sätt att SMR har en större påverkan på system- och samhällsnivå.*

I relation till programmål 1 bedömer SMR att det finns flera intressanta exempel på resultat på samhällsnivå. Vi ser att det strategiska arbetet med att lyfta rättighetsperspektivet i planering och ansökan, samt i dialog med medlemsorganisationer och samarbetspartner, har börjat ge effekt. Detta visar på vikten av kontinuerlig och långsiktig dialog i kombination med kapacitetsstärkning.

Fem samarbetspartner ingick i SMR:s lärstudie om påverkan på samhällsnivå. Studien visar att alla har bidragit till betydande resultat på distriktsnivå, nationellt och internationellt i relation till programmål 1. Flera använder icke-konfrontativa metoder, till exempel genom att förse skyldighetsbärare med bevis på missförhållanden, rådgivning eller genom lobbying och förhandling. Dessa subtila metoder är minst lika effektiva som publika kampanjer. För att åstadkomma förändring var majoriteten av samarbetsparterna i studien aktiva i nätverk inom civilsamhället. De lyfte vikten av att SMR och SMR:s medlemsorganisationer agerat flexibelt, stöttat genom kapacitetsutveckling och nätverkande samt sett långsiktigt på partnerskapet.

Vikten av långsiktighet är något som resultatanalysen också pekar på. Det är svårt att påverka på samhällsnivå på den korta tid som många insatser pågår. SMR fortsätter därför att värna och utveckla de långsiktiga relationerna som våra medlemsorganisationer har med många av sina samarbetspartner.

Lärstudien visade att SMR:s modell för resultatrapportering och ramverk för PMEL+R behövde justeras för att underlätta kontinuerlig rapportering. Inför den nya avtalsperioden har SMR därför reviderat sin resultatmatris och mall för årlig rapportering. Förhoppningen är att det ska underlätta analys och lärande av resultat på system- och samhällsnivå. Revidering av slutrapporteringsmallen pågår. En positiv utveckling är att flera av våra medlemsorganisationer och samarbetspartner har börjat använda Outcome Harvesting för att samla in och analysera resultat. Det ökar vår möjlighet att se resultat över tid och resultat i komplexa miljöer.

SMR bedömer också att arbetet med att öka förståelsen för och kunskapen om rättighetsperspektivet och dess grundläggande utgångspunkter har gett genomslag i de insatser som genomförts. Under 2022–2026 fortsätter vi att utmana våra medlemsorganisationer och samarbetspartner, både inom ramen för insatserna och på andra sätt.

Programmål 2 - Organisation

Organisationer som är starka förändringsaktörer med legitimitet och förmåga att arbeta rättighetsbaserat för en hållbar samhällsutveckling.

Programmålet har bestått av tre delmål:

2.1 Ökad organisering.

2:2 Stärkt kapacitet hos organisationer i det civila samhället att agera.

2:3 Stärkt samarbete mellan organisationer i det civila samhället och/eller mellan dessa och andra aktörer.

Av 125 slutrapporterade insatser under programperioden har 112 haft insatsmål kopplade till programmål 2, vilket utgör ca 89 procent av insatserna. 33 av dessa har varit så kallade värdehöjande insatser, avsedda att höja värdet och kvaliteten på medlemsorganisationernas och deras samarbetspartner arbete, samt stärka organisationerna och deras kapacitet långsiktigt. Åtta har varit resiliensinsatser. Dessa 112 insatser har implementerats av 19 medlemsorganisationer och ett 120-tal samarbetspartner.

Vi kan även konstatera att, i likhet med läranderapport för 2017–2019, återfinns de flesta resultat under delmål 2:2 vilket är förväntat då detta är en av de centrala målsättningarna med anslaget.

Av de 112 insatser som haft insatsspecifika mål i relation till programmål 2 bedöms 81 insatser ha nått resultat i nivå med eller över förväntan på samtliga specifika insatsmål inom programmål 2. Elva insatser har nått resultat i nivå med eller över förväntan på vissa av de specifika insatsmålen. 14 insatser har inte nått upp till de förväntade resultaten eller har inga rapporterade resultat. 72 procent av insatserna bedöms därmed uppvisa en hög grad av måluppfyllelse (resultat i nivå med, eller över förväntan). Tre insatser rapporterar också oväntade resultat i relation till programmål 2.

Fem insatser är globala program och 12 insatser är regionala program. Här inkluderas såväl större program som mindre resiliensinsatser som implementerats med flera samarbetspartner. Utöver dessa har 29 insatser genomförts i afrikanska länder medan 24 insatser genomförts i Asien. Insatser har också implementerats i Latinamerika, Östeuropa och Mellanöstern.

Merparten av insatserna arbetar även här inom sektorerna demokratiskt deltagande och det civila samhället liksom mänskliga rättigheter, men det finns också flera insatser som jobbar med civilt fredsbyggande, biologisk mångfald och landsbygdsutveckling. Målgrupper i relation till programmål 2 är bland annat samarbetspartner och andra lokala grupper som byutvecklingsgrupper, självhjälpsgrupper, ungdomsgrupper och grupper mot sexuellt våld. De organiseras och stärks i sin kapacitet för att kunna kräva sina rättigheter och bli viktiga aktörer i det lokala samhället.

Några exempel på uppnådda resultat (se även bilaga 4):

2.1 Ökad organisering

- I Bangladesh har 40 så kallade Disaster Resilience Groups skapats för att skydda målgruppens rättigheter och möjlighet till hållbar försörjning om en katastrof skulle slå till. Grupperna agerar som kooperativ och har ett system för sparande och lån som involverar drygt 1 000 kvinnor. Grupperna har i sin tur startat fyra Ward Disaster Management Committees och en gemensam plattform för opinionsbildning och lobbying på regional nivå. Insatsen har därmed bidragit till ökad organisering inom det civila samhället och ger rättighetsinnehavarna större möjligheter att gemensamt påverka skyldighetsbärare. (ADRA 18:401)
- I Indien har 40 nya självhjälpsgrupper startats i 20 byar. Varje grupp består av åtta till tio dalitkvinnor vars liv har förändrats genom deras deltagande i dessa grupper. De har startat upp små företag och därmed har många blivit finansiellt oberoende. De har också blivit medvetna om sina rättigheter och skyldigheter och vågar nu utkräva sina rättigheter, och aktivt delta i sina byars beslutsfattande. De har spelat en viktig roll i diskussionen om våld mot kvinnor och barnäktenskap. Kvinnorna har arbetat gemensamt för att främja köksträdgårdar och trädplantering. Samarbetet i dessa grupper har inte bara ökat kvinnornas självförtroende utan också gett dem gemenskap. Ett oväntat resultat är att dessa kvinnor uppmuntrat kvinnor utanför insatsens målgrupp att starta egna grupper, vilket lett till att ytterligare tio grupper bildats. (Equmeniakyrkan 18:009)

2:2 Stärkt kapacitet hos organisationer i det civila samhället att agera

- I Guatemala har organisationen Alfaguat stärkt sin kapacitet att jobba med metoden sociala revisioner. Det är en konkret och praktisk metod där målgruppen själv får relevanta skyldighetsbärare att svara på frågor om tillgång till exempelvis skola, hälsocenter, vatten och sanitet. Alfaguat har genom insatsen stärkts som organisation, och andra vänder sig till dem som

experter på social revision. Genom deras påverkansarbete har myndigheterna intresserat sig för insatsen. De sociala revisioner som genomförts av lokala grupper har uppdagat ett flertal fall av institutionell korruption. Insatsen fortsätter nu i en andra fas, vilken förväntas bidra till att ännu fler grupper får möjlighet att på ett strukturerat sätt utkräva ansvar från skyldighetsbärare. (Läkarmissionen 18:013)

- Kristna Fredsrörelsen har under flera år stöttat sin samarbetspartner ONAD i Sydsudan. ONAD samlar nyckelpersoner från olika etniska och religiösa grupper för påverkansarbete och utbildning i ickevåld och fredsbyggande, demokratisering och mänskliga rättigheter, samt driver fredsklubbar för skolungdomar. Under projektperioden brast ONAD:s avtalsefterlevnad, specifikt gällande uteblivna årsredovisningar och brister i tidrapportering. Under senare halvan av 2019 frystes utbetalningarna till ONAD och en handlingsplan upprättades med åtgärder för att komma till rätta med dessa brister. Med hjälp av Kristna Fredsrörelsen och externt stöd förändrades den interna styrningen och de organisatoriska systemen. Det gav goda resultat, och projektstödet kunde återupptas 2021. ONAD har under programperioden samarbetat med bland andra Civil Society Coalition on Natural Resources, och lyckats få Ministry of Petroleum att beordra en miljörevision för att minska föroreningarna i oljerika Övre Nilen. Syftet är att säkerställa att miljö, djurliv och människoliv skyddas från föroreningar och miljörelaterade faror. (Kristna Fredsrörelsen 17:101)

2:3 Stärkt samarbete mellan organisationer i det civila samhället och/eller mellan dessa och andra aktörer

- I läranderapporten för 2017–2021 beskrev SMR resultat från Operation Mercys insats i Tadzjikistan (15:016), vars fortsättningsfas nu slutrapporterats. I insatsen beskrivs ett fortsatt nätverkande mellan civilsamhällesorganisationer och statliga intressenter, exempelvis distriktsavdelningen för utbildningen av lärare och skolchefer. De lokala implementerade organisationerna i insatsen är erkända på nationell och lokal nivå. Ett mer strategiskt påverkansarbete har förbättrat relationen med det statliga bedömnings- och remisscentret, vilket lett till att frågor kring barn som lever med funktionsnedsättning nu finns med i diskussionen kring olika utbildningsmiljöer. Skyldighetsbärare har fått kunskap och information för att främja rättigheterna för personer som lever med funktionshinder. (Operation Mercy 18:017)
- PMU identifierar ett mervärde som kommer av att samarbetspartner deltar i flerpartsprocesser med olika aktörer från stat, civilsamhälle och ibland näringsliv. I Etiopien har deras samarbetspartner EMWACDC genom så kallad ”community dialogue” engagerat klanledare, religiösa ledare och självhjälpsgrupper för vikten av utbildning. Det har gett resultat på såväl individ- som civilsamhälles- och institutionell nivå. Fler föräldrar skickar sina barn till skolan och fler kvinnliga elever fortsätter till gymnasiet istället för att bilda familj tidigt. EMWACDC har stöttat påverkansarbete gentemot

myndigheterna, vilket resulterat i att elva nya skolor har öppnat på platser där skolor tidigare saknats i måldistriktet. (PMU 18:100)

Analys av resultat på organisationsnivå

En mycket stor del av de slutrapporterade insatserna 2017–2021 har bidragit till förändring på organisationsnivå i relation till samtliga tre delmål. SMR bedömer att vi, tillsammans med vårt nätverk av medlemsorganisationer och samarbetspartner, på ett tillfredsställande sätt har bidragit till att uppnå programmålet, samt att vi har haft en mycket god resultatuppfyllelse på programmål 2. 72 procent av de insatsmål som finns under programmål 2 är i nivå med, eller över förväntan. Vi ser detta som ett gott betyg för SMR-nätverkets arbete med att stärka kapaciteten hos olika organisationer i civilsamhället.

Sammantaget har insatserna haft en hög relevans i förhållande till programmålet. Andelen insatser som inkluderar mål om ökad kapacitet hos organisationer inom det civila samhället (2:2) sticker ut jämfört med övriga mål, då det finns en stor del förväntade och inrapporterade resultat. Vi känner igen det från föregående avtalsperioder, 2013–2015 och 2017–2019. Det bekräftar vår förändringsteori där vi ser ett starkt och pluralistiskt civilsamhälle som den främsta ingången för vårt förändringsarbete. Genom stöd till aktörer i det civila samhället kan vi bidra till att individer, organisationer och andra aktörer blir medvetna om orättvisor och hinder för utveckling, vilket leder till mobilisering och organisering samt till gemensamt eller enskilt agerande för en positiv samhällsutveckling.

Trots att andelen insatser som rapporterar resultat under delmål 2:2 är hög, så har den minskat i de senaste rapporteringarna. Å andra sidan ser vi att andelen resultat under delmål 2:1 (ökad organisering) har ökat med tio procent från 2013–2015. Vår analys är att resultat kopplade till nybildade grupper, såsom självhjälpsgrupper och byutvecklingskommittéer, i allt större utsträckning rapporteras under delmål 2:1 medan stärkt kapacitet hos samarbetspartner, och i vissa fall, deras partner, i större utsträckning rapporteras under delmål 2:2. Därmed skulle minskningen till stor del kunna bero på förändrad rapportering snarare än minskade resultat.

Resultaten i relation till programmål 2 visar tydligt vikten av mobilisering och organisering för att utkräva rättigheter. Genom att bilda och stärka organisationer, ökar också möjligheten att genom dessa starka organisationer nå en större förändring och kunna bekämpa fattigdom och utsatthet i dess olika dimensioner. Det här ligger också väl i linje med ”Strategin för stöd genom svenska organisationer i det civila samhället”.

SMR:s dialog med medlemsorganisationerna – och deras dialog med samarbetspartner – har utvecklats från att handla om enskilda insatser till att oftare röra breda frågor som förutsättningar och kapacitet. Vi ser det, och ett allt större intresse för kärnstöd, som goda tecken på stärkt lokalt ägarskap.

Lärdomar kopplade till resultat på organisationsnivå

Insatser som når goda resultat innehåller ofta nätverkande mellan olika civilsamhällesorganisationer och andra aktörer. Flera slutrapporter visar att uppnådda resultat blir både bättre och mer hållbara om insatsen genomförs i samarbete med andra. De resiliensinsatser som implementerats under programperioden är ett tydligt exempel. Vi ser också att gemensamt agerande kan vara en skyddande faktor i utsatta kontexter.

Resultaten inom programmål 2 visar också på vikten av långsiktiga relationer och aktiv medföljning från starka och etablerade organisationer. Här spelar våra medlemsorganisationer ofta en viktig roll. Kristna Fredsrörelsens arbete med ONAD är ett exempel som beskrivits ovan. KFUM:s arbete med samarbetspartner i Ukraina och ytterligare ett land i Östeuropa kan också nämnas. KFUM:s strategiska arbete för att öka ungdomars inflytande i dessa organisationer har ökat deras legitimitet och gjort dem mer demokratiska. Ungdomar innehar nu de flesta valbara platserna, både på nationell och lokal nivå.

Värdehöjande insatser har använts för att prova nya metoder, både inom olika tematiska områden som hållbar försörjning och inom planering, implementering, uppföljning och rapportering inom insatserna. Från och med 2022 måste detta slags kapacitetsutveckling vara en del av ordinarie insatser.

Programmål 3 – Individ

Stärkt egenmakt och goda förutsättningar för människor att själva förändra sina livsvillkor

Programmålet har bestått av tre delmål:

3.1 Ökad medvetenhet om och/eller förmåga hos utsatta människor att använda, försvara och utkräva sina rättigheter.

3.2 Ökade möjligheter för utsatta människor att själva påverka sin situation.

3.3 Förbättrade livsvillkor för utsatta människor.

Av 125 slutrapporterade insatser under programperioden har 86 rapporterat resultat i relation till programmål 3, vilket utgör ca 68 procent av insatserna. Dessa 86 insatser har implementerats av 19 medlemsorganisationer vilket är sex organisationer fler än i läranderapporten för 2017–2019.

Fem av insatserna är globala program och sex insatser är regionala program. Två femtedelar av insatserna har implementerats i afrikanska länder, och knappt en tredjedel i Asien. Ett fåtal insatser har implementerats i Latinamerika, Mellanöstern och Östeuropa.

De flesta resultaten återfinns under delmål 3:3 där 71 procent av insatserna rapporterar resultat. Det är en ökning jämfört med slutrapporten för 2013–2015. En liknande ökning kan ses på övriga delmål inom programmål 3.

Av de 86 insatser som haft insatsspecifika mål i relation till programmål 3 bedöms 55 insatser ha nått resultat i nivå med eller över förväntan på samtliga insatsmål. 25 insatser har nått resultat i nivå med eller över förväntan på vissa av de specifika insatsmålen. 13 insatser har inte nått upp till de förväntade resultaten eller har inga rapporterade resultat. 64 procent av insatserna bedöms därmed uppvisa en hög grad av måluppfyllelse. En insats rapporterar oväntade resultat.

Även under delmål 3 relaterar de flesta insatserna till sektorerna demokratiskt deltagande och det civila samhället liksom mänskliga rättigheter. Framför allt resiliensinsatser jobbar också med biologisk mångfald och flera insatser jobbar med utbildning på olika nivåer. Målgrupp inom programmål 3 är framför allt rättighetsinnehavare som lever i utsatthet i kontexter där SMR:s medlemsorganisationers samarbetspartner jobbar. Det är exempelvis kvinnor, överlevare/offer för människohandel, människor som lever med funktionsnedsättning, bönder, ungdomar, barn (gatubarn nämns specifikt, liksom flickor), föräldrar och etniska minoritetsgrupper.

Några exempel på uppnådda resultat (se även bilaga 4):

3.1 Ökad medvetenhet om och/eller förmåga hos utsatta människor att använda, försvara och utkräva sina rättigheter

- I Mindoro på Filippinerna har 1 872 personer från en utsatt etnisk minoritet registrerat sig som medborgare vilket ger dem tillgång till bland annat hälsovård och utbildning. PMU:s partner har utbildat om vikten av registrering, och koordinerat så att myndigheterna etablerat mobila registreringskontor. Nu ökar användningen av välfärdstjänster. Minoritetsbefolkningen röstar nu i högre utsträckning, och har börjat delta i politiska forum för dialog med myndigheter och civilsamhälle. PMU:s samarbetspartner lyfter också folkgruppens situation, för att påverka på nationell nivå. (PMU 18:100)
- I DR Kongo används metoden offentliga talarstolar för att öka kunskap, kapacitet och möjlighet för grupper i målområdet att utkräva sina rättigheter. Statliga institutioner har också fått ökad kunskap och kapacitet att leva upp till sina skyldigheter och tillgodose rättighetsinnehavares mänskliga rättigheter, samt bidra till starka lokala förvaltarskap. På detta sätt har bland annat lärare ställts till svars för att de lovat bättre betyg mot sexuella tjänster; våldtäkter och godtyckliga arresteringar har avslöjats och bestraffats; liksom flera fall av korruption. (Equmeniakyrkan 18:010 och 15:001)

3.2 Ökade möjligheter för utsatta människor att själva påverka sin situation

- I Indien har kvinnor och flickor med lepra eller funktionsnedsättningar och flickor från fattiga kontexter i avlägsna byar i Uttar Pradesh och Chattisgarh uppmuntrats att organisera och utbilda sig. 1 964 kvinnor har fått inkomstbringande arbete. 2 541 kvinnor har öppnat sparkonto och deltagit i

beslut kring hur sparandet ska användas. Genom insatsen har man skapat självhjälpsgrupper, som kunnat utbilda för att minska antalet barnäktenskap i målområdet. Kvinnornas kunskap ger dem ökad självkänsla och självförtroende och därmed möjlighet att utkräva sina rättigheter. Deras oberoende ökar genom att de nu deltar i beslutsfattande på familj-, by- och myndighetsnivå. Det har i sin tur inspirerat andra kvinnor och flickor att delta. (Lepramissionen 18:003)

- I Kenya har LPI använt metoden Sustained Dialogue för att öka kapaciteten hos ungdomar att bli förändringsagenter i sina samhällen (se även programmål 1). Det har främjat samverkan kring olika fredsaktiviteter och stärkt relationer mellan ungdomarna. Fredsaktioner i regionerna Kamukunji och Mathare har involverat såväl berörda samhällen som beslutsfattare. Konstruktiva möten mellan oroliga medborgare och säkerhetsaktörer har hållits för att dela utmaningar och information. Det har till exempel handlat om oförklarliga försvinnanden, mord, mutor och trakasserier av medborgarna. (LPI 16:023)

3.3 Förbättrade livsvillkor för utsatta människor

- Coronapandemin har medfört att många samarbetspartner blivit tvungna att hitta nya metoder och förändra sina aktiviteter för att kunna genomför insatserna. Sveriges kristna råds (SKR) följeslagarprogram i Palestina och Israel kunde inte ha följeslagare på plats. Många rättighetsinnehavare har därmed inte kunnat få tillgång till utbildning, religiös utövning eller försörjning. SKR har ställt om arbetet till internationella digitala kampanjer om bristen på mänskliga rättigheter i de utsatta områdena, och har hållit tät kontakt med berörda via andra kanaler. (SKR 20:020)
- Flera insatser i relation till delmål 3:3 handlar om bättre ekonomiska förutsättningar. I Kisungu-distriktet i Malawi har drygt 3 000 manliga och kvinnliga småbrukare fått utbildning och träning i hållbara jordbruksmetoder och boskapsskötsel. Rättighetsinnehavare har organiserat sig själva i spar- och lånegrupper. Insatsen har bidragit till bättre levnadsförhållande. Familjer som tidigare haft matbrist sju månader om året har nu mat under hela året. Flera familjer har kunnat betala skolavgiften för barnen som därmed kunnat fortsätta sin utbildning. 1 100 träd för skogsjordbruk och 900 fruktträd har planterats. Fler kvinnor finns också med i beslutsfattandet, och har ledande befattningar. (Frälsningsarmén 17:002)

Analys av resultat på individnivå

En stor del av de slutrapporterade insatserna under 2017–2021 har bidragit till förändring på individnivå. SMR bedömer att vi, tillsammans med vårt nätverk av medlemsorganisationer och samarbetspartner, på ett tillfredsställande sätt har bidragit till att uppnå programmålet. De inrapporterade resultaten visar på stärkt egenmakt och förbättrade förutsättningar för människor att förändra sina livsvillkor genom ökad medvetenhet om sina rättigheter och förmåga att utkräva

dem. Resultaten inkluderar förändrade attityder och beteenden hos såväl rättighetsinnehavare som skyldighetsbärare.

Kvinnor, barn, ungdomar och människor med funktionsnedsättningar utsätts ofta för diskriminering och strukturella orättvisor. Dessa grupper utgör ofta målgrupp för insatserna. Resultaten visar hur förändrade attityder och beteenden ofta leder till en reell förbättring av dessa rättighetsinnehavares livsvillkor.

Precis som under programmål 1 och 2 ser vi en ökning av resultat under programmål 3. Snarare än att arbetet fokuserar på individnivå, ser vi att insatserna identifierat fler resultat på samtliga nivåer under perioden.

Vi konstaterar att oväntat många insatser inte nått upp till de förväntade resultaten. Det handlar framför allt om delmål 3:3, men även delmål 3:1. I flera fall har insatsen inte nått det förväntade antalet rättighetsinnehavare, eller inte åstadkommit den förväntade förändringen hos rättighetsinnehavare. En anledning kan vara att coronapandemin gjort det svårt att genomföra planerade aktiviteter i många kontexter. Restriktioner för samling av större grupper har gjort att man nått färre i målgruppen. Å andra sidan ser vi att många insatser lyckats väldigt bra med att förändra aktiviteter och nå uppsatta mål. Nedstängning av samhällen har också försvårat försörjning och möjligheten för rättighetsinnehavare att utkräva sina rättigheter. Livssituationen har därmed försämrats för många de senaste två åren.

Lärdomar kopplade till resultat på individnivå

Vi kan, i resultatrapporteringen för perioden, se att goda resultat bygger på starkt lokalt ägarskap där rättighetsinnehavarna involveras i hela insatscykeln.

Lepramissionen i DR Kongo (18:002) har skapat kommittéer med representanter för insatsens samtliga intressenter. Detta är ett inkluderande och deltagaraktivt system för uppföljning, utvärdering och lärande av insatsens aktiviteter. Kommittéerna har gett rekommendationer om implementering, och säkerställt att utvärderingen genomförts. Därmed har man etablerat ett inkluderande ledarskap byggt på transparens, jämställdhet och ansvarsutkrävande som med starkt lokalt ägarskap gett goda resultat kring ökad jämställdhet, ekonomisk utveckling och matsäkerhet. Det är intressant att se hur detta motiverar individer att utkräva ansvar, inte bara från lokala skyldighetsbärare på myndighetsnivå, utan också från de organisationer som själva implementerar insatser. Vi tror att det ökar förmågan att utkräva ansvar även i andra forum. Under kommande programperiod avser SMR att uppdatera sin policy gällande rättighetsbaserat arbete för att ta vara på lärdomarna från perioden 2017–2021.

En annan lärdom, som blivit tydlig under pandemin är betydelsen av organisationers förmåga att jobba flexibelt och adaptivt för att nå goda resultat. Flera samarbetspartner har varit tvungna att snabbt ställa om på grund av nedstängningar, begränsad möjlighet att samlas och reserestriktioner. Även konflikter gör att samarbetspartner behöver ställa om aktiviteter. Ett exempel är KFUM:s arbete i Östeuropa (18:006) där flera organisationer tvingades stänga

efter försämrade relationer med lokala myndigheter. Flera ledare och unga fängslades i samband med demonstrationer, färre aktiviteter kunde genomföras och organisationerna fick färre nya medlemmar. Externa event ställdes om till internt arbete med jämställdhet, fredsbyggande, säkerhet och krishantering. KFUM:s samarbetspartner har tagit fram principer och rekommendationer för hur de ska agera i fortsättningen. Trots det har insatsen i stort nått de förväntade resultaten. Även den pågående insatsen, som genomförs i bland annat Ukraina, tvingas nu ställa om för att kunna möta de nya behov som finns bland ungdomar (KFUM 21:004).

Ökad medvetenhet och förmåga hos utsatta människor att utkräva sina rättigheter hänger nära ihop med organisering under programmål 2, särskilt när det gäller kvinnor och unga. Därför är det viktigt att insatser jobbar med organisering, ett starkt civilsamhälle och ett kollektivt ansvarsutkrävande. Det är också tydligt i resultaten att individer ser att ökad organisering ger större möjlighet att påverka och bättre livsvillkor. Vi kan bland annat se flera exempel på hur grupper har startats utanför insatsens egentliga målgrupper eller målområde (Equmeniakyrkan18:009 och Lepramissionen18:003).

Samlad analys av och lärdomar från de tre programmålen

Precis som i läranderapporten för 2017–2019 befäster underlaget lärdomen att förändring på individnivå ofta är tätt länkad till förändring på både samhälls- och organisationsnivå. Rättighetsinnehavare bidrar till förändring genom ökad organisering och engagemang, som i sin tur leder till förändringar på samhällsnivå. Förändringen sker dock inte simultant utan resultaten syns med viss förskjutning på de olika nivåerna. Resultat på samhällsnivå märks ofta efter att insatsen avslutats, eller i en fortsättningsfas. Här kan Operation Mercy och deras samarbetspartner i Tadzjikistan nämnas. Deras påverkansarbete bidrog till att Tadzjikistan i början av 2018 skrev på Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar. Det skedde några månader efter att insats 15:016 avslutats. Operation Mercy och deras samarbetspartner har dock kunnat följa upp implementeringen av konventionen i det fortsatta arbetet (insats 18:017). SMR:s lärstudie om resultat på samhällsnivå beskrev också liknande förskjutningar av resultat.

En annan lärdom är att samarbetspartner med stora brister i finansiell eller annan organisatorisk kapacitet har svårt att implementera insatser enligt plan och uppnå förväntade resultat. Här kan Kristna Fredsrörelsens samarbetspartner ONAD i Sydsudan åter nämnas. Genom ett systematiskt arbete för att stärka kompetens och kapacitet hos ONAD har de nu kunnat starta upp verksamheten igen (insats 17:101). I många fall är det otillräckliga resultat som gör att medlemsorganisationerna inser brister i samarbetspartners kapacitet. Det långsiktiga samarbete som många av SMR:s medlemsorganisationer har med samarbetspartner har byggt ett förtroende som kan vara avgörande när det handlar om att upptäcka brister och ta fram en gemensam handlingsplan för att komma till rätta med dem. Utifrån bland annat dessa lärdomar har SMR beslutat

att under perioden 2022–2026 göra en särskild satsning på att stärka kapaciteten i nätverket kring intern styrning och kontroll, för att skapa bästa möjliga förutsättningar för god resultatuppfyllnad.

Under perioden har svagheter i SMR:s resultatrapporteringsmodell lyfts i lärstudier och utvärderingar. Modellen missar ofta oväntade resultat i insatserna, resultat som uppkommit efter att en insats avslutats, och resultat som samlats in på annat sätt än planerat. För att bättre fånga upp alla de resultat som uppnås inom programmet har vi för kommande programperiod tagit fram en ny mall för årlig rapportering och en ny resultatmodell.

Coronapandemin har påverkat genomförandet av SMR:s och nätverkets verksamhet. Som vi visade i årsrapporten för 2020, så har vi utmanats att vara kreativa och hitta nya lösningar. Påverkan på förväntade resultat märks endast i liten utsträckning i den här slutrapporten, men vi bedömer att pandemins påverkan kommer att ha effekter även under kommande programperiod. Vårt nätverk har visat god flexibilitet med nya verktyg och metoder samt till viss del förändrat aktiviteterna för att kunna fortsätta arbetet med att uppnå insatsmålen.

Tematisk resultatsammanställning 2017–2021

Ovan har vi analyserat resultat och lärdomar utifrån våra tre programmål, som är kopplade till SMR:s förändringsteori. För att få en mer komplett bild, kommer vi nu att komplettera den analysen med resultat och lärdomar kopplade till ett antal tvärperspektiv som är särskilt relevanta för SMR:s arbete. Det handlar om fattigdomsperspektivet; rättighetsperspektivet; jämställdhet; miljö och klimat (inklusive katastrofriskreducering och resiliens); samt fred och konflikt (inklusive konfliktkänslighet). Förutom specifika resultat inkluderas exempel på hur tvärperspektiven integreras i insatserna, samt vilka lärdomar vi kan dra av de resultat som uppnåtts under perioden.

Vi inkluderar även ett avsnitt om religiös läskunnighet och FoRB i relation till insatserna då vi ser att det är viktiga perspektiv att ha med sig vid planering, genomförande, uppföljning och rapportering av insatser. Detta är en tematisk fråga som under programperioden 2017–2021 sällan finns direkt uttryckt som målsättning i insatserna, men som på olika sätt genomsyrar det arbete vi stödjer.

Fattigdomsperspektivet

Detta avsnitt beskriver kort SMR:s arbete i relation till fattigdomsperspektivet. Perspektivet har funnits som utgångspunkt i SMR:s riktlinjer för bidragsförmedlingen men har inte varit ett uttalat mål för arbetet. SMR utgår från en mångdimensionell syn på fattigdom. Därmed ser vi fattigdom inte enbart som brist på materiella tillgångar, utan även brist på makt och inflytande över den egna situationen, valmöjligheter, säkerhet och respekt för mänskliga rättigheter. De bidrag vi förmedlar ska gå till civilsamhällesaktörer som stärker de mänskliga rättigheterna för kvinnor, män, pojkar och flickor som lever i fattigdom.

Utifrån resultatanalysen ovan ser vi att rättighetsinnehavare i de slutrapporterade insatserna ofta är de mest utsatta och marginaliserade grupperna i samhället, såsom kvinnor, barn, ungdomar, människor med funktionsnedsättningar och etniska minoriteter. Genom ett rättighetsbaserat angreppssätt är det deras upplevelser, behov, förutsättningar och prioriteringar som sätts i fokus i insatserna.

Vi kan vidare konstatera att insatserna till stor del implementeras i de minst utvecklade länderna enligt OECD-DAC:s lista. I de fall en insats implementeras i ett medelinkomstland finns en särskild motivering i ansökan. Dessa insatser jobbar uteslutande med de mest marginaliserade grupperna i landet, som exempelvis daliter i Indien och karener i Thailand. (Equmeniakyrkan 18:009 samt 18:007)

Rättighetsperspektivet

Detta avsnitt beskriver och analyserar SMR:s måluppfyllelse och resultat i relation till rättighetsperspektivet. Under programperioden har SMR haft följande mål för arbetet:

Medlems- och samarbetsorganisationerna arbetar rättighetsbaserat och kvalitetssäkrar sitt utvecklingssamarbete utifrån rättighetsperspektivets fyra principer (icke-diskriminering, deltagande, ansvarstagande - ansvarsutkrävande, transparens).

SMR bedömer att målet i huvudsak är uppfyllt men vi måste ständigt fortsätta att säkerställa ett rättighetsbaserat arbetssätt.

SMR:s riktlinjer för utvecklingssamarbete slår fast att en insats ska genomsyras av rättighetsperspektivet och utgå från målgruppens definierade behov och prioriteringar. Principerna om deltagande, ansvarsutkrävande, icke-diskriminering och transparens ska prägla förhållningssätt, analys, mål och metoder. SMR har under perioden uppdaterat och förtydligat riktlinjerna och ansökningsmallen för utvecklingsinsatser för att ytterligare säkerställa den rättighetsbaserade ansatsen. Även den interna granskningsmallen för insatsbedömningar har uppdaterats.

Ett förväntat resultat i flera insatser är att samarbetspartner ska få en fördjupad förståelse av rättighetsperspektivet. Dessa återfinns främst under programmål 2. Ett exempel på detta är KFUM:s arbete med samarbetspartner i bland annat Ukraina (KFUM 15:402) som lett till en fördjupad förståelse för rättighetsperspektivet inom organisationerna och i deras styrelser. De har skapat ett team med expertkunskap kring rättighetsperspektivet, och organisationernas strategiska planer har bedömts och förändrats utifrån perspektivet. Arbetet har sedan vidareutvecklats inom insats 18:006 vilket har medfört ökad legitimitet i förhållande till rättighetsinnehavarna. I de flesta organisationerna är ungdomar i majoritet i ledarskapet och ungdomar finns med i planering, genomförande och utvärdering av insatser som genomförs.

Evangeliska Frikyrkans samarbetspartner i Nepal (16:013) använder rättighetsperspektivet i hela insatscykeln, vilket lett till att man samarbetar mer aktivt med rättighetsinnehavare, och genom påverkansarbete har ökat trycket på skyldighetsbärare för att motverka människohandel. En liknande utveckling kan ses i arbetet som genomförs med samarbetspartner i Kambodja.

Analys och lärdomar

SMR:s analys är att flera medlemsorganisationer och samarbetspartner i högre grad än tidigare arbetar utifrån rättighetsperspektivet och involverar intressenter i hela insatscykeln. Det kan delvis bero på att SMR utvecklat syn och tillämpning av rättighetsperspektivet i en policy som togs fram i slutet av förra programperioden. Policyn kompletterades med verktygslådan ”Five Steps to Successful Human Rights-Based Programming” och en uppdatering av mallen för ansökan gällande utvecklingsinsatser. Under programperiodens gång har vi tillsammans i nätverket fördjupat förståelsen för rättighetsperspektivet genom ett flertal samtal och seminarier.

SMR ser dock ett behov av att se över vår policy gällande rättighetsperspektivet, utifrån lärdomar och erfarenheter från de gångna åren, och planerar att göra detta i början av programperioden 2022–2026.

Jämställdhet

Detta avsnitt beskriver och analyserar SMR:s måluppfyllelse och resultat i relation till jämställdhet. Under programperioden har SMR haft följande mål:

Medlems- och samarbetsorganisationerna kvalitetssäkrar sitt utvecklingssamarbete utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Medlems- och samarbetsorganisationerna har en god kunskap kring de tematiska områdena Religion och jämställdhet och Alkohol och jämställdhet och tillämpar denna kunskap i sitt utvecklingssamarbete. SMR har i sin portfölj, i jämförelse med 2016, fler insatser med ökad jämställdhet som mål.

SMR bedömer att målet i huvudsak är uppnått, med undantag för området Alkohol och jämställdhet, vilket fick lägre prioritet under programperioden. SMR har stärkt sitt jämställdhetsarbete, och fler medlemsorganisationer och samarbetspartner prioriterar nu jämställdhetsfrågor i sina insatser.

Under 2019 genomförde en extern konsult en omfattande jämställdhetsstudie av SMR:s utvecklingsinsatser. Studien gav goda råd och rekommendationer, som att ställa konkreta frågor i ansökningsmallen, samt att ha tydligare dialog om genus och jämställdhet i relation till insatsernas resultatramverk. En intern uppföljning har gjorts under 2022 som visar på en del förflyttningar. Totalt 17 insatser analyserades och alla utom en adresserade något av sju genusrelaterade teman[2] i mål eller aktiviteter. Alla insatser belyste ett eller flera genusrelaterade teman i kontextanalys eller ansökningsbilagor som jämställdhetspolicy.

---

[2] (1) Intersektionalitet, (2) Utmana normer, beteenden och attityder, (3) Maktstrukturer/ genus- och maktrelationer, (4) Mäns involvering i jämställdhet, (5) Hbtq-relaterade ämnen, (6) Genus och religion, och (7) Genus och alkohol.

De allra flesta mål och aktiviteter återfinns inom de två teman som belyser makt- och genusrelationer och att utmana normer, attityder och beteenden. I studien som gjordes 2019 belyste ingen insats HBTQ-frågor, men i den uppföljande studien var det en insats som belyste HBTQ-aktivisters situation i sin kontextanalys, och inkluderade HBTQ-organisationer i aktiviteter. Tre andra insatser uppmärksammar sexuell läggning som diskrimineringsgrund och som orsak till särskild utsatthet. Det är fortfarande väldigt få insatser, men fler än i studien 2019. Analysen visar även positiva förändringar för teman som intersektionalitet, mäns involvering i jämställdhetsarbetet, samt gällande genus och religion. Temat Alkohol och jämställdhet är ungefär på samma nivå som 2019. Lista över insatser som inkluderades 2021 respektive 2019 finns i bilaga 8.

Nedan följer exempel på uppnådda resultat under perioden:

- Flera insatser i SMR:s portfölj har uppnått goda resultat i att motverka diskriminering av kvinnor och flickor. Folk & Språks samarbetspartner i Kamerun (17:018) rapporterar att traditionella institutioner har förändrat sina attityder kring kvinnans ställning i samhället. För att säkerställa lika arvsrätt och ägande har institutioner och invånare börjat skriva äktenskapsbevis, födelsebevis och testamenten, och kvinnor vågar uppmärksamma diskriminering. Flera goda resultat för flickors rätt att gå i skolan återfinns i bland annat insatser av Lepramissionen (18:002 DR Kongo), Kväkarhjälpen (18:001 Bangladesh) och Erikshjälpen (16:102 Burkina Faso).
- Vi kan också se en minskning av genusbaserat våld. I Kväkarhjälpens arbete tillsammans med samarbetspartner i Bangladesh (18:001) har 17 ”Stop violence against women”-kommittéer bildats, vilka tar emot anmälningar och informerar om lagar och rättigheter. Equmeniakyrkan visar i två av sina insatser (18:007 Thailand och 18:009 Indien) att kvinnors ökade inflytande i samhället har lett till att lokal alkoholförsäljning har upphört, vilket i sin tur har lett till minskat våld i hemmen. I ADRA Sveriges insats (16:101 Malawi) har färre fall av genusbaserat våld rapporterats, som en konsekvens av förbättrad kommunikation och att kvinnor fått bättre inkomst. Flera organisationer arbetar också mot skadliga sedvänjor såsom könsstympning (FGM) och barnäktenskap, till exempel PMU:s partner i Kenya (18:100), Folk & Språks partner i Togo (17:018), och Erikshjälpens partner i Benin, Mali och Bangladesh (16:102). I Mali har många byar skrivit under ett lokalt förbud mot FGM. I slutet av insatsperioden hade inga fall rapporterats av hälsovården.
- Några insatser belyser goda resultat av stärkt egenmakt (empowerment) där flera diskrimineringsgrunder förstärker målgruppens sårbarhet. Genom Equmeniakyrkans insats (18:009 i Indien) tar nu dalitkvinnor kontakt med myndigheter i olika diskrimineringsfrågor. De har även fått stärkt finansiell kapacitet och tilldelats ledande positioner på olika nivåer i samhället. Lepramissionens partner i Nigeria (18:004) har tillsammans med andra aktörer påverkat för att lagstifta om rättigheter för personer med

funktionsnedsättning. Nu arbetar de vidare för att dessa rättigheter ska inkluderas i strategiska planer på statlig nivå.

- Flera insatser har stärkt organisationers ansvarsutkrävande, ansvarsskyldighet och transparens både inom den egna organisationen och i det omgivande samhället. I PMU:s jämställdhetsarbete med religiösa aktörer har sju samarbetspartner i Tanzania, Burundi, Zimbabwe, Egypten, Burkina Faso och Etiopien tagit fram jämställdhetspolicyer (18:001). I Etiopien är en av dessa partner kopplad till en kyrka med nio miljoner medlemmar. Policyerna är viktiga för att tydliggöra organisationernas syn på jämställdhet och relaterade frågor, och kan användas för att få genomslagskraft för rättighetsbaserat och genusmedvetet arbete. En stor del av PMU:s dialog med partner baseras på metodmaterialet Church and Gender Equality, som togs fram 2017. KFUM:s partner i Togo, Senegal, Sydafrika och Madagaskar arbetar med ungdomar utifrån metodmaterialet Transformative masculinity. Organisationerna har även genomgått en jämställdhetsutvärdering eller antagit en jämställdhetspolicy (18:005).
- Läkarmissionens samarbetspartner i Honduras (16:001) jobbar med ansvarsutkrävande gentemot skyldighetsbärare i det omgivande samhället för att motverka sexuellt våld och trafficking av barn. Efter 124 utredningar, 45 arresteringar, legalt stöd i 157 fall och 129 rättsliga prövningar har straffriheten minskat.

Analys och lärdomar

En konkret lärdom är att SMR bör uppmuntra medlemsorganisationerna att begära in samarbetspartners jämställdhetspolicy om det finns en sådan. Om organisationen själv tagit ställning eller reflekterat i en policy är det betydligt lättare för medlemsorganisationerna och SMR att ställa relevanta frågor i dialog och ansökningsberedning om förändringsteori, metoder och ansvarsutkrävande kring genus, SRHR- eller HBTQ-frågor. Vi måste också stötta våra medlemsorganisationer och samarbetspartner att formulera bättre mål och indikatorer så att vi kan uppmärksamma det goda arbete som redan görs för ökad jämställdhet.

I nästa programperiod vill vi bibehålla vår goda förändringstakt inom jämställdhetsarbetet men också adressera känsliga frågor kring genus och jämställdhet. Med hjälp av SMR:s nya förändringsteori kan vi tydligare se vilka komponenter för jämställdhet som behöver stärkas i en insats eller organisation. Förändringsteorin betonar ett pluralistiskt civilsamhälle och fokuserar på fyra komponenter i ett förändringshjul: medvetandegörande, mobilisering, agerande och reflektion. Reflektion leder till nytt medvetandegörande och så vidare. Bland resultaten ser vi en större betoning på agerande och reflektion jämfört med 2017–2019. I många insatser ser vi dock fortfarande att hjulet stannar vid medvetandegörande och mobilisering och att fler behöver sätta relevanta mål för nätverkande och påverkansarbete med andra aktörer i civilsamhället.

Miljö och klimat, inklusive katastrofriskreducering och resiliens

Detta avsnitt beskriver och analyserar SMR:s måluppfyllelse och resultat i relation till miljö och klimat. Under programperioden har SMR haft följande mål:

Medlems- och samarbetsorganisationerna kvalitetssäkrar sitt utvecklingssamarbete utifrån en analys av hur miljö- och klimatpåverkan och katastrofrisker ska minimeras, och insatserna som får stöd via SMR bygger på, och främjar, ett hållbart utnyttjande av naturresurser. Medlems- och samarbetsorganisationerna har en god kunskap och kapacitet kring katastrofriskreducering och lokalsamhällens resiliens mot kriser och katastrofer. SMR har i sin portfölj, i jämförelse med 2016, fler insatser inriktade mot eller innehållande komponenter av katastrofriskreducering och ökad resiliens.

SMR bedömer att målet i stort sett är uppfyllt. SMR har varit drivande inom det svenska Resiliensnätverket. Åtta medlemsorganisationer har genomfört insatser med särskild finansiering från SMR:s resilienssatsning. Utvärderingen av satsningen bekräftar en god kunskaps- och kapacitetsutveckling inom detta område. SMR noterar dock att samarbetspartners och medlemsorganisationers system för uppföljning och lärande behöver stärkas.

Några exempel på uppnådda resultat:

- Genom sitt skydd för människorättsförsvarare har Kristna Fredsrörelsen bidragit till att marginaliserade grupper i Sydamerika (17:101) kan driva frågor som relaterar till miljö, klimat och naturresurshushållning. Många MR-försvarare som får medföljning är småbrukare eller tillhör urfolk eller grupper av miljöaktivister som arbetar för hållbar hantering av naturresurser och livsmiljö. Medföljningen har ökat handlingsutrymmet för organisationer och personer, och stärkt MR-försvararnas kamp för hållbar resursanvändning och god livsmiljö även för framtida generationer. Stödet till MR-försvarare har bidragit till att ifrågasätta det fossilberoende samhällsbygget som bidragit till markkonflikter.
- Läkarmissionen har jobbat för ökad resiliens i Tharaka i Kenya och Borena i Etiopien (17:402). Dessa områden påverkas mycket av torka och klimatförändringar. Utvärdering av tidigare humanitära insatser i Borena och en forskningsbaserad studie inom denna insats har lett till ökad förståelse för kopplingen mellan organisering, resiliens och klimatförändringar. Det har haft betydelse för planeringen av liknande humanitära och långsiktiga utvecklingsinsatser.
- Inom samma område har Läkarmissionen i samarbete med IAS Kenya (17:004) utvecklat en metod för att skörda regnvatten. Det har bidragit till bättre jordbruksmetoder, minskad markerosion och diversifierade försörjningsmöjligheter. Stödet bygger på erfarenheter från en tidigare insats (14:005) där lokalsamhället samverkat kring användningen av begränsade vattenresurser.
- I södra Colombia stödjer Ankarstiftelsen organisationen Entropika som arbetar för att bevara den biologiska mångfalden. Organisationen forskar om och verkar för att stoppa handel av vilda djur inom Amazonas. Arbetet sker i samverkan med ursprungsbefolkningen. Ankarstiftelsens insats (21:303)

stärker Entropikas institutionella kapacitet som förberedelse för en mer omfattande insats med planerad start 2022.

- Flera insatser bidrar till utveckling av hållbara odlingssystem, minskad markerosion och återplantering av skog. Kretsloppsanpassade odlingsmetoder har dessutom bidragit till ökad matsäkerhet och diversifierade försörjningsmöjligheter. Detta gäller bland annat Frälsningsarméns insatser i Malawi (16:024 och 17:002). The Salvation Army Malawi Territory har också tagit fram en forskningsbaserad studie kring resiliens och ekologisk odling. Flera insatser har därtill bidragit med ökad kunskap och kapacitet att nyttja miljövänliga och hållbara odlingsmetoder (Evangeliska Frikyrkan 16:018, ADRA 16:101, Skandinaviska Barnmissionen 17:406, Kväkarhjälpen 18:001 samt PMU 18:100).
- Intressant är också hur organisationerna medvetet integrerat flera olika tvärperspektiv i sina insatser. Frälsningsarméns insats 16:024 är ett exempel på en god analys av hur klimatförändringar och konflikt hänger ihop, där matosäkerhet och begränsad tillgång till vatten orsakat sociala spänningar i området. Kristna Fredsrörelsens program 17:101 ger exempel på hur klimatförändringar och exploatering av naturresurser kan vara konfliktdrivande. Deras stöd till människorättsförsvarare har gett ökat handlingsutrymme för civilsamhället att agera mot en ohållbar hantering av mark- och vattenresurser inom konfliktkänsliga kontexter. Även jämställdhetsperspektivet har inom flera insatser bidragit till ett hållbart brukande av jorden. Se till exempel Frälsningsarméns insats 17:002 i Malawi och ADRA Sveriges globala program 16:101.

Analys och lärdomar

SMR:s övergripande bedömning är att miljö- och klimatperspektivet i högre grad än tidigare ingått i medlemsorganisationernas insatser, även om det inte alltid är explicit i målskrivningar. Få av våra medlemsorganisationer och deras samarbetspartner har en utpräglad miljöprofil, vilket kan vara en förklaring till att det snarare integreras i insatser än skrivs ut i målskrivningar. Det finns som ett tvärgående perspektiv i analysen eller rapporteringen av genomförda aktiviteter, ibland med oväntade resultat. Ofta handlar det om att inkludera exempelvis miljö i utbildningar, eller att utöva påverkansarbete gentemot skyldighetsbärare för en bättre närmiljö.

Fler av våra medlemsorganisationer och samarbetspartner länkar sina insatser till klimat och miljö, eftersom de genomförs i områden som är starkt påverkade av klimatförändringar. Två exempel är Läkarmissionen och IAS insatser i Sudan (16:027) respektive Niger (16:029), där begränsade naturresurser lett till konflikt. Målgrupperna är i stor utsträckning beroende av odling, och därmed vatten. Insatserna har lett till goda resultat trots svåra kontexter. För de påföljande faserna (Sudan 20:017; Niger 21:013) handlar en viktig dialogfråga om kopplingen mellan förändrat klimat, brist på naturresurser (exempelvis vatten och bete) och konflikt.

SMR:s klimat- och miljöpolicy från 2016 har haft en positiv effekt på de insatser SMR förmedlar stöd till. För att få större genomslag framåt, ställer SMR sedan 2021 krav på att alla insatser har delmål för miljö, klimat, naturresurshantering och biologisk mångfald.

SMR:s särskilda resilienssatsning under perioden har gett önskat resultat. Fler insatser innehåller komponenter av katastrofriskreducering och ökad resiliens och perspektivet integreras allt mer i andra långsiktiga utvecklingsinsatser. Se kapitel 4 för lärdomar om detta.

Fred och konflikt, samt konfliktkänslighet

Detta avsnitt beskriver och analyserar SMR:s måluppfyllelse och resultat i relation till fred och konflikt, samt konfliktkänslighet. Under programperioden har SMR haft följande mål:

Medlems- och samarbetsorganisationerna kvalitetssäkrar sitt utvecklingssamarbete utifrån ett konfliktkänslighetperspektiv och tillämpar principen om Do No Harm i detta arbete. SMR har i sin portfölj, i jämförelse med 2016, fler insatser inriktade mot eller innehållande komponenter av fredsbyggande, särskilt i kontexter där religiösa spänningar bidrar till en höjd konfliktnivå.

SMR bedömer att målet i stort sett är uppfyllt. Konfliktperspektivet integreras i många insatser, men det är sällan explicit i målskrivingarna. Det finns dock undantag som PMU:s program (18:100), Equmeniakyrkans insats i Pakistan (17:009), samt spetskompetens på området hos Life & Peace Institute och Kristna Fredsrörelsen.

Här följer exempel på resultat:

- I Pakistan har Equmeniakyrkans samarbetspartner Christian Study Center arbetat med att utveckla olika aktörers kapacitet gällande interreligiös harmoni, mänskliga rättigheter och fredsbyggande. Genom insatsen (17:009) har partnerorganisationernas kapacitet stärkts och fredskommittéer har etablerats i varje insatsområde. Fredskommittéerna har bidragit till att motverka och lösa religiösa och sociala konflikter. Med religionsdialog har de kunnat identifiera och adressera konflikter utan diskriminering eller partiskhet.
- I Kenya bidrog PMU:s samarbetspartner FPFK:s arbete till att minska antalet konflikter (18:100). Brist på försörjning hade lett till att två rivaliserande folkgrupper plundrade och stal boskap av varandra. Genom självhjälpsgrupper kunde boskapsskötare hitta andra sätt att försörja sig.
- ADRA Ugandas psykosociala arbete (19:101) har lett till fler fredliga lösningar på dispyter, även i områden som inte direkt omfattas av programmets verksamhet.
- LPI har arbetat med Sustainable Dialogue i bland annat Kenya, Etiopien och Sudan (insats 19:017) vilket minskat konflikter mellan olika grupper.
- Kristna Fredsrörelsen jobbar med medföljning av utsatta organisationer och individer vilket har en tydlig dämpande effekt på beväpnade aktörer. Flera medföljda organisationer vågar nu utvidga sitt arbete, och har stärkt sin

förmåga att skydda sig själva genom icke-våld, konflikthantering och rättighetsutkrävande. I Sydsudan (17:101) har verksamheten bidragit till förändring på både nationell och lokal nivå genom fredsbyggande strategier och genom att rusta civilsamhället att utöva icke-våld.

Analys och lärdomar

SMR:s bedömning är att perspektivet integreras i många insatser, men att det sällan är explicit. Även om många implementerande partner arbetar konfliktkänsligt, framgår det inte alltid i rapporteringen huruvida konfliktkänsligt arbete sker strategiskt och systematiskt genom hela insatscykeln. Av de slutrapporter som berör frågorna går det dock att dra några viktiga lärdomar om konfliktkänsliga ansatser.

I SMR:s nätverk används olika sätt att främja yttrande-, förenings- och församlingsfrihet och bidra till ökat demokratiskt utrymme för civilsamhället. Ofta behövs en konfliktkänslig ansats. En lärdom är att man kan behöva tänka innovativt både kring aktiviteter och samarbetspartner för att nå resultat. Inom ramen för LPI:s insatser i Etiopien (16:021), Kenya (16:023) och Sudan (16:022) har organisationen genom strategiska akademiska samarbeten lyckats öka civilsamhällets utrymme att verka. För att kunna navigera i det svåra politiska landskapet har erfarenhetsutbyte och kapacitetsutveckling tillsammans med LPI varit avgörande. 2018 fick LPI:s etiopiska partner Peace and Development Centre (16:021) en förfrågan om att ge stöd till olika sidor av det politiska spektrumet. SMR ser det som ett erkännande av partnern som legitim fredsaktör.

En annan lärdom är vikten av lokala samarbetspartner med djup kännedom och erfarenhet av kontexten. KFUM har tillsammans med samarbetspartner i Östeuropa arbetat med att främja ungdomsperspektivet och ungas medbestämmande och deltagande utifrån en konfliktkänslig ansats (insats 17:395). I det påföljande programmet (18:006) har KFUM tillsammans med samarbetspartner vidareutvecklat denna aspekt. Detta visade sig fungera mycket väl när ett av länderna drabbades av en politisk kris under insatsperioden. Slutrapporten beskriver hur KFUM:s partner utifrån sin kännedom om kontexten kunde utveckla innovativa sätt att minimera exponering för risker, bland annat genom att fokusera aktiviteterna till organisatorisk resiliens, neutralitet, utbildning i riskfrågor och mentalt stöd. KFUM visar tillsammans med samarbetspartner hur man kan ställa om när en konflikt uppstår. Detta gäller också i den pågående insatsen i bland annat Ukraina (21:004)

Medlemsorganisationernas samarbetspartner är oftast etablerade aktörer i sina samhällen innan SMR-stödda insatser initieras. Det kan vara en förklaring till att de konfliktkänsliga ansatserna snarare sker intuitivt än strategiskt. Samtidigt finns också en risk att SMR och medlemsorganisationer tar en konfliktkänslig ansats för given när det gäller en samarbetspartner som bedöms ha god kännedom om sin kontext. Därför är uppföljningar och kritiska frågor viktiga.

Flera organisationer har kommit långt i arbetet med att integrera fred, konflikt och konfliktkänslighet i insatserna. Men det behövs en bred förståelse hos alla involverade aktörer, att en utvecklingsinsats alltid påverkar freds- och

konfliktdynamiken i området där arbetet implementeras. SMR konstaterar att vi under 2017–2021 har stärkt konfliktkänslighet i biståndskedjan, men att vi måste integrera perspektivet ytterligare för att nå vårt mål.

Religion, religiösa aktörer samt religions- och övertygelsefrihet

Detta avsnitt beskriver och analyserar SMR:s måluppfyllelse och resultat i relation till religion, religiösa aktörer samt religions- och övertygelsefrihet. Under programperioden har SMR haft följande mål:

Medlems- och samarbetsorganisationerna kvalitetssäkrar sitt Sida-finansierade utvecklingssamarbete utifrån en analys av situationen för religions- och övertygelsefriheten, samt religionens påverkan på utveckling (se religions- och övertygelsefrihet samt religion och utveckling).

SMR bedömer att vi delvis har uppnått målet. Vi har under perioden ökat perspektivets integrering i våra mallar och bedömningar. Även om det sällan framgår i målskrivningar i de insatser som slutrapporterats under perioden, ser vi att medlemsorganisationer och samarbetspartner inkluderar dessa perspektiv i planering, genomförande, uppföljning och rapportering av insatser.

Här följer exempel på resultat:

- Slutrapporterna innehåller flera goda exempel på hur religion och religiösa aktörer inkluderats i analys och genomförande av insatser. I Södra Afrika har Evangeliska Frikyrkans samarbetskyrkor (20:402) implementerat en resiliensinsats med teologisk utgångspunkt. För att skapa engagemang och motivera kyrkorna och deras ledare som förändringsaktörer inleddes insatsen med samtal om miljö och klimat ur ett teologiskt perspektiv.
- Vikten av att inkludera religiösa aktörer märks inte minst i arbetet för jämställdhet. Flera av PMU:s samarbetspartner har deltagit i ett ambassadörsprogram för jämställdhet, där frågan lyfts ur ett teologiskt perspektiv. Detta har bland annat resulterat i att deras burundiska samarbetspartner CEPBU arrangerat en workshop för pastorer på temat ”Kyrkans ansvar för att förebygga våld i nära relationer”. I Burkina Faso har jämställdhetsfrågan lyfts på ett stort kyrkomöte med 200 deltagare och i teologiska seminarium där PMU:s skrift ”Church and Gender Equality – Resource and Tool Box” delades ut. PMU:s samarbetspartner ODOS i Togo har spridit kunskap om jämställdhet på ett nationellt möte med 13 500 deltagare samt på ett konvent för 9 000 ungdomar.

Analys och lärande

Ett av vårt nätverks mervärden är att bidra med kunskap och analys kring religionens roll i utveckling. Vi ser att religiös läskunnighet är en grundläggande förmåga för att förstå hur religion och livsåskådning påverkar ett samhälle och dess utveckling. Det handlar om att använda religiös läskunnighet för att förstå den kontext där insatser implementeras och nå alla de människor för vilka tro eller religiös övertygelse spelar en avgörande roll. För att förändra normer och

strukturer kring mänskliga rättigheter och jämställdhet måste vi kunna använda religion och teologiska perspektiv som referenspunkter.

SMR:s medlemsorganisationer och samarbetspartner har ofta en tydlig religiös koppling. Därför krävs självreflektion kring hur man uppfattas i samhället och bland målgruppen, inte minst ur ett diskrimineringsperspektiv. I insatsbedömningar lyfter vi ofta religions- och övertygelsefrihet för att säkerställa en god analys och icke-diskriminering i implementeringen.

Redovisning och analys av resultat kopplat till Agenda 2030

Under perioden har SMR jobbat med att utveckla arbetet med att relatera verksamheten till Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen.

I kapitel 2 beskrev vi en enkät som SMR genomförde 2018 och 2021, för att kartlägga medlemsorganisationernas inställning, kunskap och arbete med de globala målen. Den visar att vårt nätverk ökat sin medvetenhet om de globala målen sedan 2018 och att det är tydligare hur våra organisationer kan bidra till att uppnå dem. Vi ser även att dialogen mellan medlemsorganisationer och samarbetspartner om de globala målen har ökat sedan 2018. De flesta relaterar till mål 1, 2, 3, 4, 5, 13 och 16 i sitt arbete. Under perioden har mål 13 om att bekämpa klimatförändringar tillkommit.

I analysen av verksamheten som slutrapporterats under 2017–2021 bidrar samtliga insatser till att uppfylla ett eller flera av de globala hållbarhetsmålen. Även om inte alla slutrapporter specifikt nämner vilka mål insatsen bidragit till, har SMR gjort en bedömning av det i sin analys. De allra flesta bidrar till att uppfylla flera mål inom en och samma insats. Nämnas kan de program som genomförs av PMU (18:100), ADRA Sverige (16:101) och Erikshjälpen (16:102) men också mindre insatser av KFUM (18:006), Operation Mercy (17:016) och Equmeniakyrkan (18:007).

Det mål som flest insatser bidrar till är mål 5 Jämställdhet (läs mer under Jämställdhet ovan) och mål 4 God utbildning. Vi ser också att flera insatser bidrar till mål 3 God hälsa och mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald (läs mer under Miljö och klimat ovan).

SMR är mycket positiva till att våra medlemsorganisationer och samarbetspartner ökat sina ambitioner för mål 13 Bekämpa klimatförändringar. Vi ser att det återspeglas i insatsportföljen under 2017–2021 men framför allt för kommande programperiod.

Samlad bedömning av hållbarheten av verksamhetens resultat

SMR bedömer att hållbarheten i verksamhetens resultat överlag är god.

Genom att utgå från rättighetsperspektivet och lokalt ägarskap säkerställs ett lokalt engagemang i de insatser som genomförs av medlemsorganisationer och samarbetspartner med stöd av SMR. När rättighetsperspektivet får större

genomslagskraft sker förändring på flera nivåer samtidigt, även på samhällsnivå i form av nya lagar, förändrade attityder och beteenden. Rättighetsperspektivet stärker också medvetenheten och engagemanget hos människor som lever i fattigdom. För att resultatet ska bli hållbart är det dock viktigt att säkerställa att det är strukturer som förändras, och att förändringen inte är avhängig enskilda individer. Detta är något SMR, medlemsorganisationer och samarbetspartner behöver vaka över, särskilt när vi använder mjuka metoder som dialog och samtal för att förändra attityder och beteenden.

Flera av de metoder och verktyg som används leder till hållbara resultat, som olika typer av kapacitetsstärkning med fokus på lärande, och ökad organisering. Satsningar på kapacitet och kompetens kvarstår efter avslutad insats eftersom de ökar förmågan hos både rättighetsinnehavare och civilsamhällesaktörer. Genom ökad organisering stärks rättighetsinnehavarnas möjlighet och förmåga att tillsammans med andra utkräva sina mänskliga rättigheter och avkräva skyldighetsbärare ansvar. Rättighetsinnehavare stärker även sin egen förmåga att förändra sina levnadsvillkor på ett hållbart sätt.

SMR:s resilienssatsning under programperioden har också gett goda och hållbara resultat. Inom ramen för satsningen har SMR jobbat med ökad motståndskraft, som i sig leder till ökad hållbarhet av de insatser SMR finansierar. Satsningen bygger på lokalt ägarskap och lokalisering och betonar vikten av nätverkande. Många samarbetspartner uttrycker att satsningen gett dem utrymme att arbeta med befintliga problem som inte alltid artikulerats i arbetet. Genom att kombinera kapacitetsstärkning med fokus på lärande, lokalt ägarskap, nätverkande och påverkansarbete har insatsen nått hållbara förändringar. Utvärderingen av resilienssatsningen talar också om den dubbla slingan, ”double loop of resiliens” för att säkerställa att enskilda insatser stärker motståndskraften hos målgrupperna, men också hos både samarbetspartner och medlemsorganisation.

Samlad bedömning av verksamhetens effektivitet

Effektivitet handlar om att nå sina mål med god kvalité till en rimlig kostnad. Under programperioden 2017–2021 har SMR haft mål på såväl organisationsnivå som inom vidareförmedlingen. Mål och resultatuppfyllnad har redovisats ovan. Vi har i denna slutrapport kommit fram till att vi till stor del har uppnått de mål vi satt upp för programperioden gällande SMR:s verksamhet. Vi bedömer också att vi har bidragit till att uppnå de tre programmålen inom vidareförmedlingen.

I den samlade bedömningen av verksamhetens effektivitet i relation till uppnådda resultat så kan vi konstatera att:

- Förändring tar tid, därför behöver vi jobba långsiktigt.
- Förändring nås när vi är många som drar åt samma håll, därför är nätverkande viktigt.

- Förändring nås när vi jobbar med det vi är bra på och brinner för, därför är det lokala ägarskapet och kapaciteten viktig. Arbetet måste bottna i vilka vi är, som enskilda organisationer och som nätverk.

Lärstudien om resultat på samhällsnivå som vi nämnt tidigare visar att det ofta krävs en längre tidshorisont än de avgränsade insatser som vidareförmedlingen ofta genomförs inom, för att nå goda resultat. Under en längre period ges möjlighet att både fördjupa och bredda insatserna, beroende på vad som behövs för att nå hållbara resultat.

SMR:s eget arbete för religions- och övertygelsefrihet (FoRB) är ett exempel på att det kan ta tid att nå effektivitet och resultat. Arbetet började som ett pilotprojekt under programperioden 2013–2015, med en förlängning 2016. Resultatet under den första fasen handlade om ökad kapacitet och vad utvärderingen kallar ”progression” snarare än ”revolution”. SMR valde att bygga vidare på sina lärdomar under perioden 2017–2021. En extern utvärdering 2021 sammanfattade framgångsfaktorer, resultat och lärdomar. Utvärderingen bedömer SMR:s arbete för FoRB som mycket viktigt och menar att det bidrar direkt till att motverka förtryckande strukturer och indirekt till socioekonomisk utveckling. SMR:s strategi att arbeta med medlemsorganisationer och deras samarbetspartner sprider arbetet och fördjupar samtidigt FoRB globalt.

Vi har tidigare beskrivit vikten av nätverkande i exempelvis Lepramissionens arbete i Indien. Genom att aktivt nätverka med andra lyckades man förändra situationen för människor med lepra.

SMR:s resilienssatsning är ett exempel där vi ser effekten av ett starkt lokalt engagemang. Satsningen satte ord på en utmaning som många av våra samarbetspartners kunde relatera till i sitt dagliga arbete eftersom den bottnade i konkreta behov kopplat till bland annat klimatförändringar. Kombinationen kapacitetsstärkning; nätverkande lokalt, nationellt och internationellt; samt särskild finansiering gjorde att satsningen fick effekt både på hur SMR och berörda partner jobbade med frågan. Framgångsfaktorer, resultat och lärdomar tas nu vidare i en ny satsning på miljö, klimat och resiliens under programperioden 2022–2026.

Kostnadseffektivitet

SMR anser att kostnadseffektiviteten i verksamheten har varit god under programperioden 2017–2021. Vi ser att en fortsatt stor andel av de totala insatsbudgetarna vidareförmedlas och hanteras av samarbetspartner. Vi bedömer även att en stor del av de medel som enligt budgetfördelning stannar kvar hos medlemsorganisationerna kommer samarbetspartner och målgrupper till del. Alla medel som stannar i Sverige måste särskilt motiveras, med en analys kring metodvalet samt vilket mervärde det föreslagna upplägget ger. Det kan handla om att medlemsorganisationer själva hanterar verksamhetskostnader när samarbetspartner inte har möjlighet att hantera de krav som följer av vidareförmedlingen, eller att medlemsorganisationerna genomför

kapacitetsstärkande insatser för flera samarbetspartner samtidigt och därmed hanterar kostnaderna centralt.

Flera av SMR:s medlemsorganisationer bidrar med egna medel in i insatserna, utöver vad som krävs enligt avtal. Det handlar både om finansiella medel och om kapacitetsstärkande insatser utanför budgeten. Den breda folkliga förankring som många av våra medlemsorganisationer har innebär ofta en god insamlingskapacitet och ett stort ideellt engagemang. Samarbetspartner har också stark förankring i sina respektive sammanhang, till exempel som kyrkor, och investerar långsiktigt i sitt lokalsamhälle oberoende av SMR-finansierade insatser.

Kostnadseffektiviteten i specifika insatser bedöms av SMR:s handläggare och controller i såväl ansöknings- som slutrapporteringsfasen. Vi konstaterar i bedömningen av slutrapporteringen 2017–2021 att flera kostnadseffektiva metoder används i insatserna. Inom flera insatser används exempelvis metoder som ”training of trainers”, vilket leder till god spridning av kapacitetsutveckling. Volontärer, digitala plattformar för möten och att återanvända utbildningar av olika slag är andra metoder som gör insatserna kostnadseffektiva.

4. Uppföljning av identifierade dialogmål

I det förra kapitlet redogjorde vi för SMR:s resultat och lärdomar kopplade till våra programmål, samt till några viktiga perspektiv inom SMR:s vidareförmedling liksom hållbarhet och effektivitet i verksamheten.

Under programperioden har vi också arbetat aktivt med de fem dialogmål som Sida CIVSAM formulerat för perioden. I detta avsnitt redogör vi övergripande för SMR:s interna arbete med målen (som också rapporterats till Sida CIVSAM i SMR:s årsrapporter).

Dialogmål 1: Miljö- och klimatperspektivet, inklusive resilienssatsningen som möjlig brygga mellan humanitärt till långsiktigt utvecklingsarbete, har vidareutvecklats och stärkts i verksamheten

Miljö- och klimatperspektivet, inklusive resiliensaspekten, har under programperioden ökat i relevans för SMR. Att miljö- och klimatfrågor behöver integreras i allt utvecklingssamarbete blir alltmer tydligt och vi ser att det finns en bred samsyn i nätverket kring detta. Arbetet stärks nu ytterligare genom att miljö, klimat och resiliens är ett av tre prioriterade områden i SMR:s strategi för perioden 2022–2026.

Miljö- och klimatperspektivet

Klimat- och miljöpolicyn som togs fram 2016 har varit vägledande för SMR:s arbete under perioden. SMR har under perioden främst arbetat utifrån principen ”do no harm” men har också i allt större utsträckning ställt krav på medlemsorganisationer och samarbetspartner att via insatserna aktivt bidra till en bättre miljö och ett stabilare klimat.

SMR har under perioden deltagit i ett flertal nätverk för inspiration och kunskapsutbyte, vilket bidragit till ökad kompetens gällande hur miljö- och klimathänsyn kan integreras och genomsyra verksamheten. Vi har bland annat varit engagerade i SIWI:s arbetsgrupp om Water and Faith, bidragit i planering och genomförande av Sidas konferens People and Planet, varit medlem i CONCORD:s arbetsgrupp för Miljö och klimat, samt haft medlemsdagar (2020) med fokus på klimat, resiliens och ekoteologi, med Agenda 2030 som ram.

Resilienssatsningen

För att utveckla arbetet kring katastrofriskreducering och resiliens initierade SMR en särskild resilienssatsning för perioden 2017–2021. Satsningen har bland annat inkluderat nätverkssamarbete, kapacitetsutvecklingsinsatser samt en särskild budgetpost för stöd till resiliensinsatser.

Åtta av SMR:s medlemsorganisationer har beviljats medel från budgetposten under perioden, fördelat på 14 enskilda insatser samt fyra delfinansierade insatser med tydliga resilienskomponenter. Nio av dessa arton insatser har implementerats i östra Afrika, en i södra Afrika, och sju i Sydasien. En insats har

implementerats i både Västafrika och Sydasien. Insatsernas innehåll har varierat, allt ifrån att utgöra en direkt brygga mellan humanitärt bistånd och utvecklingsbistånd till insatser för katastrofriskreducering och nätverksarbete.

De flesta av insatserna har genomförts i områden där SMR tidigare finansierat humanitära insatser inom Sidas humanitära anslag. SMR gör bedömningen att dessa insatser tydligt bidragit till katastrofriskreducering och ökad katastrofberedskap i de lokalsamhällen där insatserna implementerats. Samtidigt har organisationernas arbete i övrigt stärkts genom resilienssatsningen. ADRA Sveriges nya program för 2022–2026 bygger på ett tydligt resiliensramverk, Erikshjälpen har under perioden utvecklat ett positionspapper om hur resiliens ska genomsyra organisationens programverksamhet och Life & Peace Institute har utvecklat ett Resilience to Conflict Assessment Tool som används i organisationens samarbetsländer på Afrikas Horn.

SMR har inom ramen för samarbetet i resiliensnätverket också bearbetat frågan om hum-utveckling-fredsnexus. SMR var ordförande i nätverket under 2019 och initierade då en kontakt med Sidas Nexusutskott. Samtal fördes om Sidas Nexus Guidance Note och i juni 2021 hölls en gemensam workshop mellan nätverket och Sidas Nexusutskott.

I slutet av 2020 genomfördes en extern utvärdering av resilienssatsningen, vilken låg till grund för planeringen av SMR:s nya strategi och satsningen på miljö och klimat under perioden 2022–2026. I utvärderingen framkom ett stort antal konkreta resultat på olika nivåer. På organisations- och policynivå har SMR:

- integrerat resiliens i strategier och metoder som utvecklingsaktör.
- tillsammans med ett tiotal medlemsorganisationer deltagit aktivt i policydialog och nätverk för att stärka metoder och ansvarsutkrävande i hela kedjan av aktörer inom vidareförmedlingen.
- utvecklat bra synergier mellan stöd till konkreta resiliensinsatser i samarbetsländer och kapacitetsutvecklingsmetoder, erfarenhetsutbyten och lärande.
- dokumenterat lärdomarna från resilienssatsningen och spridit dem inom hela nätverket. Vi har också utvecklat en interaktiv webbaserad utbildning “Why resilience matters” på FABO där resiliens som utvecklingstematik förklaras och SMR:s resiliensverktyg presenteras (lansering våren 2022).

Bland resultat hos samarbetspartner och medlemsorganisationer kan nämnas:

- Ökad kunskap om resiliens som tema och hur det hänger ihop med hela utvecklingsagendan (inklusive hum-utveckling-fred).
- Flera medlemsorganisationer och samarbetspartner har utvecklat egna ramverk för resiliens där de integrerar resilienstänkande i programutveckling. Initiativet har också underlättat för partner att hantera övergången från humanitär insats till långsiktig utvecklingsinsats.
- Nätverksresan till UNDRR-mötet i Genève och lärkonferenserna 2018 och 2020 har lett till att flera samarbetspartner gått med i nationella

resiliensnätverk eller nätverk kopplade till det globala CSO-nätverket Global Network of Civil Society Organisations for Disaster Reduction (GNDR).

- Lärkonferensen i Nairobi 2018 ledde till att ett antal samarbetspartner tog initiativ till en nationell Community of Practice (CoP) för resiliensfrågor (Kenya4Resilience). Denna CoP fick initialt stöd från SMR och har därefter bland annat blivit medlemmar i Inter-Agency Working Group for Disaster Risk Reduction in East and Central Africa. På så sätt har SMR:s arbete i förlängningen lett till påverkansarbete utanför Sverige. Vidare har Kenya4Resilience skapat en nära koppling till GNDR och har nu också bildat ett nationellt konsortium som kunnat söka medel regionalt.

Mot denna bakgrund menar SMR sammanfattningsvis att resilienssatsningen varit mycket relevant på flera plan och på flera sätt också fungerat som en tydlig brygga mellan humanitärt arbete och långsiktigt utvecklingssamarbete.

Dialogmål 2: Biståndeffektiviteten, inklusive möjligheter till en ökad andel kärnstöd, har stärkts i verksamheten

SMR har under perioden arbetat på olika sätt för att stärka biståndseffektiviteten i verksamheten. SMR har aktivt lyft frågan med våra medlemsorganisationer och samarbetspartner och vi ser en tydlig utveckling från flera mindre projekt till färre och större program. SMR har också uppmuntrat förbättrad givarsamordning samt ökat nätverkande.

Vi har tagit flera viktiga steg framåt när det gäller att öka andelen kärnstöd i insatsportföljen. En förutsättning för arbetet har varit den guide som tagits fram tillsammans med andra strategiska partnerorganisationer till Sida CIVSAM och som uppdaterats av SMR. SMR:s uppdaterade riktlinjer för utvecklingssamarbete har också hjälpt till att tydliggöra intentionerna med kärnstödsarbetet.

Under handläggardagarna 2020 presenterades SMR:s pilotprojekt för kärnstöd där medlemsorganisationer inbjöds att tillsammans med en av sina samarbetspartner arbeta i nära dialog med SMR för att ta fram en ansökan om kärnstöd inför 2022. ADRA Sverige tillsammans med ADRA Uganda, samt Lepramissionen tillsammans med The Leprosy Mission Trust India, valdes ut att delta i pilotprojektet. Ett antal möten hölls mellan SMR och berörda medlemsorganisationer under våren 2021 för att föra processen framåt. Även om det funnits många utmaningar på vägen kan vi konstatera att pilotprojektet varit så pass framgångsrikt att SMR:s utvecklingsutskott i augusti 2021 för första gången godkände två kärnstödsinsatser.

I den interna utvärderingen av pilotprojektet framkom att processen borde ha startat ännu tidigare än januari för att säkerställa tillräcklig tid för en väl genomarbetad ansökan, att det behöver vara tydligt hur skiftet från projektstöd till kärnstöd ska ske, samt att det är viktigt att inkludera controller i ett tidigt skede av processen. Lepramissionen och ADRA Sverige gav även uttryck för ett behov av ökat stöd från SMR i övergången till kärnstöd, något vi också ser i

samtal med andra medlemsorganisationer. Detta är lärdomar vi tar med oss inför den fortsatta processen med att öka andelen kärnstöd i verksamheten.

Det är tydligt att pilotprojektet gällande kärnstöd har motiverat flera medlemsorganisationer och samarbetspartner att våga röra sig i riktning mot kärnstöd. För närvarande pågår samtal om detta med exempelvis Kristna Fredsrörelsen, KFUM, Ankarstiftelsen, Erikshjälpen och PMU, och vissa av deras samarbetspartner. Det finns dock även fortsatt en viss osäkerhet kring rutinerna för ansökan och rapportering gällande kärnstöd, som vi ser att vi tillsammans behöver jobba oss igenom.

I vårt arbete med biståndseffektivitet har vi, förutom att vidareutveckla olika stödformer, även arbetat med de övriga delarna som lyfts i Sidas bedömning av ansökan 2017–2021. Vi eftersträvar långa avtalsperioder och har under perioden framför allt haft treåriga insatsperioder men även fyraåriga för att underlätta samarbetspartners egen planering. Den resultatmodell som vi använder styr inte specifikt innehåll i insatserna utan styr mer mot kvalitet och relevans i förhållande till våra programmål. Därmed styr medlemsorganisationers och samarbetspartners egna prioriteringar i hög grad den egna verksamheten.

SMR uppmuntrar också aktivt medlemsorganisationerna att samordna sig med eventuella andra givare för att minska samarbetspartners administrativa belastning. SMR försöker i det här fallet föregå med gott exempel, genom att vara så flexibla vi kan gällande ansöknings- och rapporteringsformat, samt anpassa rapporteringsperioder till samarbetspartners årscykel.

Dialogmål 3: Konfliktkänslighet, i synnerhet gällande dess genomförande i hela biståndskedjan ut till lokala samarbetspartner, har stärkts i verksamheten

Utifrån resultatet av Sida CIVSAM:s stickprovsundersökning 2016 har SMR under 2017–2021 stärkt konfliktkänslighet i biståndskedjan. SMR har under perioden arbetat på olika sätt där några viktiga komponenter har varit att integrera konfliktanalys i SMR:s resursmaterial för religions- och övertygelsefrihet samt i mallar och riktlinjer, och att inkludera konfliktkänslighet i de workshoppar som genomförts inom arbetet med religions- och övertygelsefrihet.

I december 2019 antog SMR:s styrelse en policy för konfliktkänslighet. Arbetet med att ta fram policyn präglades av stort engagemang, genom en aktiv referensgrupp där flera av SMR:s medlemsorganisationer deltog. Policyn tydliggör att arbete i konfliktområden kräver en god riskmedvetenhet och att en riskanalys därför bör inkludera hur sociala spänningar och konflikter påverkar insatsen. Vi ser att policyn har varit ett värdefullt stöd för att stärka konfliktkänslighet i hela biståndskedjan.

SMR har också, i sitt nya organisationsbedömningssystem, inkluderat frågor kring medlemsorganisationernas kapacitet att integrera konfliktkänslighet, vilket

ger en god kännedom om deras behov inom området. Vi har även stärkt konfliktkänslighetsperspektivet i de uppdaterade mallarna för ansökan och bedömning av ansökan, samt i SMR:s stöd vid uppföljningsresor.

2019 genomförde SMR en enkätundersökning om erfarenheter av begränsat demokratiskt utrymme och kränkningar av religions- och övertygelsefrihet. Av utfallet framgick det att ett flertal insatser genomförs i mycket konfliktdrabbade områden, och att det varierar i vilken grad samarbetspartner har fungerande strategier för att hantera uppkomna risker. Därför har SMR under perioden utnyttjat den expertis kring konfliktkänslighet som flera av våra medlemsorganisationer har, exempelvis Kristna Fredsrörelsen (KrF), Life & Peace Institute (LPI) och PMU. LPI genomförde två workshoppar med Frälsningsarméns personal under 2017, med resultatet att en av medarbetarna fick tematiskt ansvar för konfliktkänslighet. KrF ledde två workshoppar 2020 och 2021 för personal från sex av våra medlemsorganisationer[3]. Den ena workshoppen fokuserade särskilt på Bangladesh. SMR lät, i samband med denna, översätta policyn för konfliktkänslighet, Diakonias Conflict Mainstreaming Toolbox och texter kring religiös läskunnighet till bengali för att tillgängliggöra materialet för lokala partner. Syftet med dessa workshoppar var att stärka medlemsorganisationernas egen kapacitet att integrera konfliktkänslighet så att de i sin tur kan fördjupa samtalet om konfliktkänslighet tillsammans med sina samarbetspartner.

PMU har under perioden tagit fram metodmaterialet ”*The Conflict Sensitivity Wheel – A Tool for Conflict-Sensitive Approaches to Development, Humanitarian Assistance and Peacebuilding*”. Materialet har använts av flera medlemsorganisationer och samarbetspartner för att analysera kulturellt och systematiskt våld och ge en fördjupad förståelse av konfliktkänslighet inom olika tematiska områden. PMU gjorde 2018 en första inventering av alla sina samarbetspartners kapacitet att bidra till det globala hållbarhetsmålet 16 (fredliga och inkluderande samhällen). Fördjupade träningar har genomförts med åtta samarbetspartner, och PMU bedömer att detta har ökat samarbetspartnernas medvetenhet om vikten av konflikkänslighet i design och genomförande av insatser.

Även om SMR har stärkt konfliktkänslighet i biståndskedjan under perioden ser vi att arbete återstår innan perspektivet är helt integrerat.

Dialogmål 4: SMR:s påverkan på individ- och bynivå har vidareutvecklats på ett sådant sätt att SMR har en större påverkan på system- och samhällsnivå

SMR kan konstatera att det i de insatsspecifika slutrapporterna för 2017–2021 finns flera resultat som kopplar till programmål 1 på bynivå, såväl som på högre

[3] I workshoppen 2020 deltog ADRA Sverige och Kväkarhjälpen. I workshoppen 2021 deltog Equmeniakyrkan, Lepramissionen, KFUM och Svenska Bibelsällskapet.

samhällsnivåer. Utifrån erfarenhet finns det dock skäl att anta att det kan finnas fler resultat på denna nivå än vad som rapporterats. Detta visar inte minst den lärstudie som SMR genomförde under 2020 ”*Harvesting Outcomes on Societal Level: A Case Study of Five Organisations Supported by SMC*”.

I lärstudien identifierades sammantaget tio nyckelförändringar som organisationerna bidragit till på samhällsnivå. Av dessa var åtta på nationell nivå där tre gällde förändrad lagstiftning; två gällde förändringar i regeringens policyer eller riktlinjer; en gällde förändrade riktlinjer från Högsta domstolen; samt två berörde förändrat beteende hos regeringen kring fredsbyggande dialog. Av dessa tio resultat fanns endast ett med i SMR:s resultatrapporteringssystem. Detta styrker SMR:s antagande att vidareförmedlingen bidrar till fler resultat på samhällsnivå än de som rapporterats in.

Vi ser flera möjliga anledningar till att viktiga resultat inte fanns med i vårt resultatuppföljningssystem. Dels handlar det om en fördröjning i rapportering under programperioden, där insatser slutrapporterades först ett år efter att de slutförts. Dels handlar det om svagheter i SMR:s tidigare system för resultatinhämtning, där det var svårt att hantera oväntade resultat, dels att uppföljningssystemen i specifika insatser missat att se resultat som ligger utanför de förväntade resultaten.

Det handlar också om att rapporteringen begränsas till kortsiktiga insatsresultat, vilket gör att förändring på samhällsnivå inte rapporteras. Ett exempel på detta är en insats i två faser som inleddes 2012 (Lepramissionens insats 12:012 samt 15:008) som gett ett viktigt bidrag till att Högsta domstolen i Indien 2018 slog fast att både staten och lokala myndigheter aktivt måste motverka diskriminering och främja social inkludering av människor som drabbats av lepra. 2019 antog det indiska parlamentet också en lag som gör att lepra inte längre är ett giltigt skäl för skilsmässa. The Leprosy Mission Trust India var en aktiv del i påverkansarbetet för att få igenom dessa förändringar. Ett annat exempel är PMU:s samarbetspartner i Palestina som drivit ett långsiktigt arbete kring kvinnors rättigheter och bidragit till en ny lag som ger kvinnor rätt att öppna bankkonto för sina barn, liksom förändringar i religiösa arvslagar (PMU:s tidigare arbete samt insats 18:100).

Som en respons på de utmaningar som bland annat blivit tydliga i läranderapporten för 2017–2019 har SMR under de sista åren av programperioden jobbat med att uppdatera vår resultatmodell och vårt resultatuppföljningssystem för att bredda resultatrapporteringen och öka möjligheten att fånga relevanta resultat även om de till viss del ligger utanför de förväntade resultaten i en insats. Vi har också jobbat aktivt med metodutveckling gällande våra medlemsorganisationer och samarbetspartner där vår Community of Practice kring Outcome mapping och Outcome harvesting varit en viktig pusselbit. Två av SMR:s medlemsorganisationer har också varit med i Sidas resultatlabb: PMU och ADRA Sverige. De har därför varit en viktig resurs i vår Community of Practice.

Dialogmål 5: SMR:s hantering av identifierade svagheter hos sina medlemsorganisationer är god

SMR har ett gediget system för att identifiera styrkor och svagheter och arbeta med kapacitetsstärkande insatser i relation till medlemsorganisationer. Utgångspunkten är de bedömningar som vi gör av organisationerna och de insatser som vi hanterar i relation till dem. Syftet med de kapacitetsstärkande insatserna som SMR genomfört under perioden är att medlemsorganisationerna ska ha kapacitet att på olika sätt bidra till ett starkt civilsamhälle i samarbetsländerna genom sina samarbetspartner.

Under 2019 färdigställdes SMR:s system för organisationsbedömningar, som bygger på fyra organisatoriska nyckelkapaciteter: att vara, att relatera, att organisera och att göra. I det nya systemet har vi tydliggjort de granskningspunkter som ligger till grund för vår bedömning och hur vi tillsammans med berörd organisation vill arbeta vidare utifrån de styrkor och svagheter som identifierats hos medlemsorganisationen. Inom ramen för vårt arbete med organisationsbedömningar gör vi återkommande systemgranskningar som utmynnar i åtgärdsplaner som följs upp i den löpande dialogen och de kontinuerliga organisationsmötena.

Under 2017–2021 har vi genomfört externa systemgranskningar av ADRA Sverige, Ankarstiftelsen, Equmeniakyrkan, Erikshjälpen, Evangeliska frikyrkan, Frälsningsarmén, KFUM Sverige, Kristna Fredsrörelsen, Life & Peace Institute, Operation Mercy, Skandinaviska Barnmissionen och Svenska Bibelsällskapet. Systemgranskningarna har bidragit till att vi har fått uppdaterade underlag för våra organisationsbedömningar, samt att berörda medlemsorganisationer har fått uppdaterade underlag för att vidareutveckla sitt arbete i relation till samarbetspartner.

Under 2019–2021 har vi med utgångspunkt i vårt nya organisationsbedömningssystem genomfört organisationsbedömningar av ADRA Sverige, Equmeniakyrkan, Erikshjälpen, Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, Evangeliska frikyrkan, Kväkarhjälpen, Läkarmissionen och PMU.

Vi ser att systemgranskningar och organisationsbedömningar, tillsammans med en kontinuerlig och nära uppföljning och dialog, är effektiva verktyg för att identifiera och hantera svagheter inom organisationerna. Det har under perioden 2017–2021 bland annat lett fram till att medlemsorganisationer har förtydligat och förstärkt sina organisationsstrukturer och arbetssätt, samt att de har tillsatt extra resurser för att förstärka sin kapacitet. Vår erfarenhet är att en organisation behöver äga sin egen utveckling, och att vår roll är att vara ett stöd i att identifiera utvecklingsområden och att vara bollplank och medföljare i de utvecklingsprocesser som en organisation bestämmer sig för. En viktig aspekt är även att identifiera styrkor hos medlemsorganisationer och potentiella områden där en medlemsorganisation genom SMR:s facilitering kan vara ett stöd för det bredare nätverket.

Utifrån identifierade styrkor och svagheter har SMR tagit fram en övergripande årsplanering för kapacitetsutveckling för medlemsorganisationerna, som både innefattar enskilda kapacitetsstärkande insatser med en eller ett fåtal medlemsorganisationer, såsom lärdagar och lärveckor tillsammans med samarbetspartner, och insatser som inkluderar en bred representation av medlemsorganisationer, såsom handläggardagar. För mer information om vårt kapacitetsutvecklingsarbete, se kapitel 2.

ADRA Sveriges engagemang i Sidas resultatlabb

Under 2020 beviljades ADRA Sverige (ADRA) stöd från Sidas resultatlabb, vilket avtalsmässigt hanteras som ett tillägg till ADRA:s SMR-stödda program 19:101. I slutet av 2020 inkom ADRA med en förfrågan om att få föra över verksamhet och medel till 2021 då godkännandet av ansökan dröjde samt att effekter av coronapandemin försenat implementeringen. Efter avstämning med Sida godkändes förfrågan.

I slutrapporten för stödet beskriver ADRA att Outcome Mapping nu introducerats för alla samarbetspartner och att ett flertal verktyg utvecklats för att stärka implementeringen av Outcome mapping, exempelvis mallar för ansökan och behovsanalys. ADRA:s samarbetspartner har samtliga planerat sina insatser inom det nya globala programmet utifrån principerna för Outcome Mapping. ADRA har också tillsammans med sina samarbetspartner utvecklat en strategi för det globala programmet, tillsammans med en plan för implementering som bygger på ett adaptivt resultatbaserat tillvägagångssätt. Mallar för uppföljning och rapportering har utvecklats.

ADRA:s samarbetspartner har också utvecklat system för Outcome Harvesting och använt metoden för att ta fram resultat inom sitt nyligen avslutade program 19:101.

ADRA har också utvecklat verktyget ADRA-Kwantu för Outcome Harvest. Detta är ett digitalt verktyg som också kan användas off-line via Kwantu-applikationen. Verktyget har testats av ADRA och utvecklas nu vidare med det målet att samarbetspartner ska kunna använda verktyget i sin regelbundna uppföljning. Genom att skriva in och dela med sig av resultat kan fler ta del av att analysera dessa och vidareutveckla dem.

5. Budgetmässiga avvikelser och slutrapporterade insatser 2017–2021

I rapportens sista kapitel redovisar vi de budgetmässiga avvikelserna för perioden, för såväl SMR:s operativa verksamhet som för vidareförmedlingen. Här redovisas också uppgifter om antal insatser som har slutrapporterats och godkänts under perioden. I bilagorna som specificeras nedan anges vilka insatser som omfattas. SMR:s bedömningar kan på begäran skickas till Sida.

Budgetmässiga avvikelser för SMR:s operativa verksamhet

De sammanlagda kostnaderna relaterade till SMR:s operativa verksamhet för perioden 2017–2021 är i linje med budget, med ett utfall på 72 927 277 SEK (98,9 %) mot budget 73 730 109 SEK. Det är dock viktigt att notera att budgetarna har justerats under perioden i relation till utfall, för att inkludera utgående balanser i budget för kommande år. Senast godkända budget är från december 2021.

Även när det gäller utfallet för 2021 ligger vi relativt nära budget (95,8 %), med ett utfall på 18 217 568 SEK mot budgeterat 19 020 000 SEK. Vi har dock en del större avvikelser mot budget när det gäller enskilda budgetposter. Inom det långsiktiga utvecklingssamarbetet har vi exempelvis haft lägre kostnader för resor respektive konsulter, då flera utvärderingar som skulle inkludera resor ställdes in på grund av pandemin. Även de gemensamma kostnaderna är lägre än planerat, vilket delvis förklaras av att viss verksamhet genomförts digitalt istället för fysiskt på grund av pandemin. IT-kostnaderna däremot har överskridit budget, dels på grund av en felbudgetering (se ytterligare förklaring i bilaga 13), dels till följd av oförutsedda kostnader i samband med utveckling av nytt insatshanteringssystem. Inom verksamhetsområdet religion och utveckling har vi haft högre kostnader för framför allt resor då vi valde att göra en resa till PaRD:s konferens i Sydafrika, för att påbörja planeringen inför Stockholm +50, vilket inte låg inlagt i budgeten. Samtidigt har vi haft lägre kostnader för seminarier och konsulter då en del seminarier gjorts digitalt istället för fysiskt, samt att vi prioriterat egen tjänstetid istället för att anlita konsulter. Det totala utgående saldot för SMR:s operativa verksamhet uppgår till 802 432 SEK (2017–2021), vilket kommer återbetalas till Sida.

För kapacitetsutvecklingsprojektet för religions- och övertygelsefrihet är de sammanlagda kostnaderna för perioden 2017–2021 i linje med budget (96,3 %), med ett utfall på 8 076 808 SEK mot budget 8 391 152 SEK. Även här har dock budgetarna justerats under perioden i relation till utfall, för att inkludera utgående balanser i budget för kommande år. När det gäller utfallet för 2021 så har vi ett lägre utfall än budgeterat (83,5 %), med ett utfall på 1 591 656 SEK mot budgeterat 1 906 000 SEK. De lägre kostnaderna förklaras av lägre gemensamma kostnader än budgeterat vilket delvis förklaras av att viss verksamhet genomförts digitalt på grund av pandemin. Det totala utgående saldot för SMR:s

kapacitetsutvecklingsprojekt för religions- och övertygelsefrihet uppgår till 314 344 SEK, vilket kommer återbetalas till Sida.

Vi har därmed totalt för perioden 2017–2021 ett lägre utfall jämfört med budget. Utgående balans 2021 på totalt 1 116 776 SEK kommer att återbetalas.

Budgetmässiga avvikelser inom vidareförmedlingen

SMR beviljades först ett bidrag för perioden 2017–2021 på totalt 790 000 000 SEK. Därefter har följande tillägg beviljats:

- Under hösten 2017 söktes och beviljades ett tillägg på 110 000 000 SEK för 2018–2019, avsett för PMU:s verksamhet, då organisationen under dessa två år ansökte om Sida-medel för utvecklingsinsatser via SMR.
- Under hösten 2019 beviljades ytterligare ett tillägg på 111 000 000 SEK för PMU:s verksamhet under återstående två år i avtalsperioden.
- Hösten 2020 beviljades först ett tillägg på 372 168 SEK avseende ADRA:s resultatlabb, därefter ytterligare ett tillägg på 8 685 416 SEK avseende kompensation för egeninsats under 2020 och 2021 till följd av pandemin. 919 227 SEK av beviljad egeninsatskompensation återbetalades till Sida hösten 2021 genom avdrag på rekvirerat belopp då det visade sig att kompensationen inte behövdes.

Budget för avtalsperioden efter beviljade tillägg uppgår därmed till 1 019 138 357 SEK.

Jämfört med SMR:s ansökan, och den lista på insatser för 2021 som delats med Sida i samband med rekvisition 10, har en insatsbudget för år 2021–2022 återtagits (20:016). Därtill har tre värdehöjande insatser tillkommit under året. Se bilaga 9.

SMR slutrapporterar nu 23 insatser, se bilaga 10. Ytterligare sex insatser skulle enligt plan ha inkluderats i rapporten, men kan av olika anledningar inte slutrapporteras i samband med den här rapporten. Se lista och förklaringar i bilaga 11.

I december 2020 betalade Sida ut egeninsatskompensationen för både 2020 och 2021. Den del som avser 2021 (7 344 582 SEK) har i den finansiella rapporten redovisats under budgetposten ”Erhållna Sidabidrag till utvecklingsarbete från anslagsposten 2020 avser 2021”. Anledningen till att 2021 års ingående balans i budgetkolumnen (16 921 094 kr) skiljer sig från ingående balans i utfallskolumnen (24 265 676 kr), är att Sida för sista året i avtalet skrev in beloppet för egeninsatskompensationen på år 2021 trots att medlen betalades ut 2020. Tidigare år har det avtalade beloppet per år styrts av när medlen betalas ut. SMR har därför budgetsiffran enligt avtalsändring 4 med Sida och utfallssiffran enligt bokföring.

Budgetutfallet redovisas i bilaga 13 (se särskilt kommentarer till budgetavvikelser per budgetpost). Att utfallet skiljer sig så lite mot budget beror generellt på att

SMR skickade in en budgetuppdatering till Sida CIVSAM så sent som 29 november 2021. Endast en medlemsorganisations insatsbudget har justerats efter det med en egeninsatssänkning till 0 kr för 2021, därav differensen. Vi har 241 710 SEK i kvarvarande medel, vilka nu ska återbetalas. Av dessa är 20 815 SEK ej utnyttjade medel från 2019 och av resterande 220 895 SEK är 19 475 SEK medel som SMR återfört för utbetalt men ej godkänt administrationsbidrag kopplat till egeninsatskompensation 2020, se bilaga 13. Samtliga slutrapporterade insatser under 2021 har fått utbetalningar inom nuvarande avtalsperiod (2017–2021). SMR fick godkänt av Sida att under år 2021 återanvända av medlemsorganisationerna återbetalade medel om 1 795 414 SEK från år 2020.

SMR:s årsberättelse 2021, inklusive årsredovisning återfinns i bilaga 12.

Avvikelseärenden

Under perioden har SMR rapporterat löpande till Sida om insatser med betydande avvikelser och/eller där det funnits misstankar om oegentligheter. Totalt har 22 ärenden hanterats och rapporterats till Sida under perioden 2017–2021. Tre av dessa tillkom under 2021.

Av de 22 ärenden som pågått under perioden har 18 slutrapporterats till Sida. Av de 18 ärendena har nio formellt avslutats till och med 31 december 2021 av dessa ärenden har formellt avslutats.